



DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 24 lutego 2023 r.

Poz. 1617

UCHWAŁA NR XLII.268.2023 RADY GMINY GÓRA ŚWIĘTEJ MAŁGORZATY

z dnia 31 stycznia 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla zabytków z terenu Gminy Góra Świętej Małgorzaty na lata 2023 - 2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2023, poz. 40) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz. U. z 2022, poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Gminy Góra Świętej Małgorzaty uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla zabytków z terenu Gminy Góra Świętej Małgorzaty na lata 2023- 2026 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Góra Świętej Małgorzaty.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Przemysław Grabarczyk

Załącznik do uchwały Nr XLII.268.2023
Rady Gminy Góra Świętej Małgorzaty
z dnia 31 stycznia 2023 r.



**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA
ZABYTKÓW Z TERENU
GMINY GÓRA ŚWIĘTEJ MAŁGORZATY
na lata 2023-2026**

Góra Świętej Małgorzaty 2022

SPIS TREŚCI

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
 - 5.4. Zabytki w Gminnej Ewidencji Zabytków
 - 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe
 - 7.1. Priorytety programu opieki
 - 7.2. Kierunki działań programu opieki
 - 7.3. Zadania programu opieki
8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami
9. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami
10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
11. Załączniki

1. Wstęp

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe w granicach administracyjnych gminy, natomiast celem jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawa prawna obowiązku wykonania programu opieki nad zabytkami, określona jest w przepisie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840). Zgodnie z ww. artykułem wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.

Program ma na celu zahamowanie degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich stanu przy jednoczesnym uwzględnieniu uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi ekologicznej. Zabytki powinny stanowić atrakcję dla społeczeństwa oraz dawać impuls do podejmowania działań mających na celu zwiększenie środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz być wykorzystywane do celów turystycznych i edukacyjnych. Podejmowane przedsięwzięcia powinny umożliwiać tworzenie miejsc pracy.

Gminny program jest przyjmowany przez radę gminy po uprzednim uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków a następnie publikowany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Z realizacji programu wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Poniżej zamieszczono uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 5 i 6 iż strzeże dziedzictwa narodowego oraz stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, jego trwania oraz rozwoju.
- głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840). Przy opracowywaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić następujące przepisy cyt. wyżej ustawy: art. 3, 4, 6, 7, 16 ust. 1, art. 17, 18, 19, 20, 21, 22 oraz art. 89.

W świetle ustawy zabytkiem jest: nieruchomość lub rzecz ruchoma jej część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

Ustawa definiuje rodzaje prac i badań konserwatorskich mających na celu: rozpoznanie historii i funkcji zabytku, zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań, wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku.

Badania archeologiczne polegają na odkryciu, rozpoznaniu, udokumentowaniu i zabezpieczeniu zabytku archeologicznego.

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Na mocy ustawy chronione są:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności: krajobrazami kulturowymi; układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi; dziełami architektury i budownictwa; dziełami budownictwa obronnego; obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi; cmentarzami; parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni; miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje; numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami; wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego, materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479); instrumentami muzycznymi; wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi; przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyskami, kurhanami, relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- . Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego i tradycji budowlano-osadniczej.

Na terenie parku kulturowego mogą być ustanowione zasady dotyczące zmiany sposobu korzystania z nieruchomości, prowadzenia robót budowlanych, działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej lub usługowej, umieszczania ogłoszeń reklamowych i znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku, bezpieczeństwa publicznego, warunków sytuowania małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego, w których należy uwzględnić m.in.: zapisy z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Powyższe projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami jest Gminna Ewidencja Zabytków nieruchomych w tym archeologicznych wykonana dla danej gminy.

Wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. w art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 r., poz. 559) Zostały w niej określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:

1. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2022, poz. 503),
2. ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351 z późn. zm.),
3. ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973 z późn. zm.),
4. ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2022 r. poz. 916),
5. ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2021 r. poz. 1899),
6. ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U. z 2020 r. poz. 194),
7. ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1327).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r. poz. 385),
2. ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2019 r. poz. 1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

1. ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2020 r. poz. 164).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

W myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Celem programu jest stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Obecnie obowiązuje "Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022" przyjęty Uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.

Strzeżenie dziedzictwa narodowego stanowi jedno z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej, zdefiniowanych w art. 5 Konstytucji. Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, jako jeden z najważniejszych elementów tego dziedzictwa, realizowane są przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w powiązaniu z kontekstem polityki gospodarczo-społecznej, ale stanowią również cel sam w sobie, którego wartość wykracza poza kategorie czysto ekonomiczne.

Cel główny Programu 2019-2022:

"Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami", który realizowany będzie przez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami .

Budowanie w świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:

1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.
3. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
4. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.
5. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.
6. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym zakłada

- 1 Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełno- sprawnościami.
- 2 Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym.
- 3 Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach.
- 4 Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym zakłada

- 1 Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich.
- 2 Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich.
- 3 Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego.
- 4 Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami zakłada upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego czyli podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego polegające na upowszechnianiu wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości.

Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami. Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Celem nadrzędnym „Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030” opracowanym przez Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego w Łodzi jest prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmocnienie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji.

Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiąganie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Jednym ze strategicznych założeń w sferze przestrzennej jest stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju województwa poprzez kreowanie atrakcyjnej i dostępnej przestrzeni, co będzie sprzyjało rozwojowi gospodarczemu i poprawie jakości życia mieszkańców, przy jednoczesnym poszanowaniu zasobów środowiska. Podjęte działania będą wymagały systemowego podejścia m.in. do zagadnień związanych z adaptacją do zmian klimatu i poprawą jakości środowiska oraz ochroną i kształtowaniem krajobrazu. Równie ważnym aspektem będzie stworzenie efektywnych sieci infrastrukturalnych poprzez zwiększenie dostępności transportowej i teleinformatycznej, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz racjonalne gospodarowanie odpadami.

Osiągnięcie założonego celu w oparciu o zdefiniowane wyzwania wymagać będzie szerokiego spektrum strategicznych działań realizowanych przy założeniu ograniczenia ingerencji w tereny cenne przyrodniczo, szczególnie na obszary Natura 2000. W obliczu nasilających się zmian klimatycznych niezbędne staje się podjęcie interwencji w zakresie eliminacji emisji zanieczyszczeń powietrza, szczególnie w miastach, poprawy jakości wód, zdrowotności lasów oraz przeciwdziałania skutkom suszy i zjawisk ekstremalnych. Niezwykle istotne zagadnienie stanowi także ochrona wartości dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza przemysłowego, wielokulturowego i filmowego, oraz walorów przyrodniczych, przy jednoczesnym zachowaniu harmonii w krajobrazie. Obszarem szczególnego wsparcia będzie system transportowy. W celu zwiększenia dostępności kluczowe będą działania polegające na dopełnieniu strategicznego układu drogowego i włączeniu województwa w system szybkich połączeń kolejowych, szczególnie w ramach sieci TEN-T wzmacniającej powiązania międzynarodowe, międzyregionalne i układu bipolarnego metropolii Warszawy i Łodzi oraz zapewnieniu lotniczej obsługi województwa. W celu osiągnięcia przesunięcia modalnego na rzecz bardziej zrównoważonych form transportu priorytetem będzie stworzenie atrakcyjnej i konkurencyjnej oferty przewozowej publicznego transportu zbiorowego, w tym realizacja w pełni zintegrowanych i przyjaznych pasażerom węzłów przesiadkowych oraz zwiększenie intermodalności transportu towarowego. Dodatkowo działania będą koncentrowały się na tworzeniu odpowiednich warunków inwestycyjnych dla rozwoju usług logistycznych sprzyjających kształtowaniu się węzła logistycznego o znaczeniu europejskim.

Wyzwaniem będzie przeprowadzenie przekształceń systemu energetycznego, wspierającego transformację województwa w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu, w tym znaczący wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych. Nastąpi również racjonalizacja gospodarki odpadami w kierunku zmniejszenia negatywnego wpływu na środowisko i rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym. Ostatnim filarem budowy nowoczesnej infrastruktury będzie zwiększenie dostępności do usług teleinformatycznych.

Strategie zakładają ochronę i kształtowanie krajobrazu. Antropogeniczne zmiany środowiska, w tym m.in. presja urbanizacyjna, są zagrożeniem dla krajobrazu kulturowego i przyrodniczego. Istotą skutecznej ochrony i właściwego kształtowania przestrzeni powinno być zachowanie powiązań pomiędzy walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi oraz kulturowymi. Utrzymanie wartości krajobrazu kulturowego będzie wymagać szeregu działań ochronnych, zwłaszcza ukierunkowanych na zachowanie kompletności i integralności zasobu. W odniesieniu do

zdegradowanych zasobów dziedzictwa kulturowego kluczowe znaczenie będzie mieć realizacja procesów rewitalizacji, zmierzających do przywracania funkcji użytkowych, w tym m.in. kulturalnych, turystycznych i rekreacyjnych. W rewitalizacji przestrzeni miejskiej istotną rolę odgrywać będą działania w zakresie wprowadzania elementów zieleni. W zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych najistotniejszym działaniem zapewniającym osiągnięcie założonego celu będzie powiększenie oraz uspojnienie regionalnego systemu obszarów chronionych, co zapewni jego powiązanie z systemem krajowym i międzynarodowym oraz w pewnym stopniu ograniczy presję urbanizacyjną. Istotną rolę odgrywać będą działania sprzyjające ochronie, wzbogacaniu i odtwarzaniu różnorodności biologicznej, które zminimalizują ryzyko degradacji obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo. Zachowanie i poprawa jakości zasobów przyrodniczo-krajobrazowych są zasadniczymi czynnikami wpływającymi na atrakcyjność turystyczną województwa. W kształtowaniu turystycznej marki województwa istotne będzie racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych na potrzeby turystyki zrównoważonej i rekreacji. Rozwijać się będzie również branża turystyki zdrowotnej (w tym uzdrowiskowej i rehabilitacyjnej) wykorzystującej potencjał zasobów wód termalnych i leczniczych. Tworzenie regionalnego systemu obszarów chronionych nie utrudni powstawania na tych terenach ekologicznych tras i szlaków turystycznych z niezbędną infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną. Równocześnie podnoszenie standardów infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej będzie korzystnie wpływać na rozwój tzw. „przemysłu czasu wolnego” skierowanego do wszystkich grup wiekowych. W zakresie kształtowania krajobrazu oraz zwiększania potencjału przyrodniczego jednym z istotnych działań będzie aranżowanie terenów zieleni o wysokich walorach użytkowych, estetycznych oraz edukacyjnych. Wprowadzanie elementów zieleni będzie odgrywać ważną rolę w rewitalizacji przestrzeni, zwłaszcza miejskiej, i wpłynie na poprawę adaptacyjności do zmian klimatu obszarów o intensywnej zabudowie. Wielofunkcyjne ogrody i parki staną się atrakcyjnym miejscem dla rodzinnego i aktywnego wypoczynku, a wprowadzanie elementów błękitno-zielonej infrastruktury, w tym zielonych enklaw (zielone podwórka i przedogródki, ogrody społeczne, zielone dachy i ściany, zielone przystanki) przyczyni się do stworzenia estetycznej i przyjaznej przestrzeni. Priorytetem w zakresie kształtowania terenów zieleni będzie tworzenie Zielonych Sieci. Odpowiedzialne i zrównoważone kształtowanie przestrzeni z poszanowaniem wartości dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w którym nacisk kładzie się m.in. na minimalizację negatywnej ingerencji człowieka w krajobraz, ograniczanie i niwelowanie zjawiska urbanizacji oraz rosnącego chaosu przestrzennego, będą determinantą wysokiej jakości krajobrazu, a tym samym jakości życia ludzi. Atrakcyjność krajobrazu i jakość środowiska przyrodniczego będą współdecydować o wartości rynkowej przestrzeni, nieruchomości i wartości majątku narodowego w długiej perspektywie trwania.

Kierunki działań i działania:

Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. przemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,
- zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społecznościowe,
- inwentaryzacja i promocja lokalnych form architektonicznych zabudowy, promowanie wiedzy o architekturze, przygotowanie katalogów wzorów projektowania form nowej architektury (zgodnej z tradycją lokalną) wpisanej w kontekst krajobrazowy.

Ochrona i wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych, m.in. poprzez:

- utworzenie spójnego regionalnego systemu obszarów chronionych (SOCh), utrzymanie ochrony jego istniejących elementów, weryfikację obszarów chronionego krajobrazu o nieuporządkowanym statusie prawnym oraz powoływanie nowych i zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną,
- przeciwdziałanie i niwelowanie procesów niekontrolowanej suburbanizacji oraz postępującego chaosu przestrzennego,
- ochronę, wzbogacanie, odtwarzanie i monitoring różnorodności biologicznej, utrzymanie istniejących form ochrony przyrody spoza SOCh oraz powoływanie nowych, utrzymanie i kształtowanie ostoi najwyższej różnorodności biologicznej, renaturyzację ekosystemów zdegradowanych, restytucję zagrożonych gatunków roślin i zwierząt, kontrolę i ograniczanie ekspansji gatunków inwazyjnych, stworzenie kompleksowego monitoringu krajobrazowego,
- wykorzystanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych na potrzeby turystyki zrównoważonej, z uwzględnieniem m.in. turystyki: aktywnej, poznawczej, ekologicznej, edukacyjnej, rodzinnej, zdrowotnej (w tym uzdrowiskowej i rehabilitacyjnej).

Rewaloryzowanie, poszerzanie i wzbogacanie przestrzeni o atrakcyjnie zaaranżowane tereny zieleni m.in. takie jak:

- ogrody rekreacyjno-sportowe (wraz z takimi obiektami jak m.in. place zabaw, boiska, kameralne stadiony lokalne, mini amfiteatry, siłownie na świeżym powietrzu, korty tenisowe, skateparki, kąpieliska, stoki narciarskie i lodowiska),
- ogrody owocowe (np. sady z tradycyjnymi odmianami drzew owocowych, winnice),
- ogrody edukacyjne (np. ogrody botaniczne, arboreta, ogrody tematyczne, ogrody historyczne, ogrody popularno-naukowe, ogrody sensoryczne, ogrody zoologiczne),
- zabytkowe formy zieleni (np. przy obiektach rezydencjalnych i sakralnych),
- zielone enklawy (np. zielone podwórka i przedogródki, ogrody społeczne, łąki kwietne, parki „kieszonkowe”, „zielone dachy”, „zielone przystanki”, „zielone ściany”) wraz z elementami uzupełniającymi tereny zieleni (np. pasieki na dachach, budki dla ptaków),
- Zielone Sieci rozumiane jako połączenia ogrodów o różnorodnych funkcjach drogami rowerowymi, ścieżkami dla pieszych wzbogacone infrastrukturą turystyczną, np. wiaty turystyczne i punkty widokowe.

Zgodnie z „Planem zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego 2030+” opracowanym przez Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego Łodzi województwo łódzkie jest obszarem różnicowanym pod względem historycznych tradycji oraz materialnej i niematerialnej spuścizny kulturowej, i obejmuje swoim zasięgiem kilka historycznych jednostek administracyjnych tzw. Polski Środkowej.

W celu zachowania szeroko pojętego dziedzictwa kulturowego, na mocy ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ochronie podlegają dobra kultury współczesnej - niebędące zabytkami pomniki, miejsca pamięci, budynki, ich wnętrza i detale, zespoły budynków, założenia urbanistyczne i krajobrazowe, będące uznanym dorobkiem współcześnie żyjących pokoleń, jeżeli cechuje je wysoka wartość artystyczna lub historyczna.

Do najważniejszych problemów związanych z zachowaniem dziedzictwa kulturowego należą:

- znaczna skala zdegradowanych obiektów i obszarów wymagających rewitalizacji oraz zły stan zachowania wielu zabytków,
- postępująca niekontrolowana suburbanizacja na obszarach cennych kulturowo w strefach podmiejskich,
- nasilające się konflikty przestrzenne związane z brakiem obwodnic i prowadzeniem ruchu tranzytowego przez centra historycznych miast i wsi, a także wynikające z różnych form działalności gospodarczej, eksploatacji złóż kopalin oraz inwestycji infrastruktury technicznej,
- wprowadzanie obcych form architektonicznych i materiałów wykończeniowych,
- brak zintegrowanego systemu informacji o stanie i potrzebach dziedzictwa kulturowego - go oraz analiz, studiów i programów opieki nad zabytkami,
- słabo rozwinięte więzi społeczności lokalnych z regionem.
- działalność grup rekonstrukcyjnych często wprowadzających nową jakość do przestrzeni zabytkowych, Szansą na poprawę stanu dziedzictwa kulturowego jest moda na turystykę kulturową, dającą możliwości pozytywnej komercjalizacji dziedzictwa kulturowego m.in. poprzez:

wykorzystanie folkloru, co skutkuje powrotem do kulturowania tradycji związanych m.in. z twórczością ludową, produktami regionalnymi, ludowymi świętami, przyczynia się do silniejszej identyfikacji z regionem oraz reaktywacji podregionów i kulturowych.

Szansą jest również wykorzystanie zrewitalizowanych przestrzeni do budowania konkurencyjności gospodarczej.

Zachowane dziedzictwo kulturowe wpisuje Łódzkie w system Europejskich Szlaków Kulturowych (Bursztynowy, Cysterski, Romański, Droga Św. Jakuba, Szlak Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej) i wraz z tradycjami postindustrialnymi oraz filmowymi stanowi podstawę dla rozwoju turystyki kulturowej, poznawczej i festiwalowej. Walory przyrodnicze

Obszary Natura 2000 to odrębny system ochrony przyrody, którego głównymi celami jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków uznanych za cenne i zagrożone w skali całej Europy, a także ochrona różnorodności biologicznej. W 2019 r. na terenie województwa łącznie znajdowało się 41 obszarów Natura 2000 (5 obszarów specjalnej ochrony ptaków, 7 specjalnych obszarów ochrony siedlisk, 29 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty), zajmujących 5,8% jego powierzchni.

Wizje rozwoju zakładają, że województwo łódzkie jest spójne terytorialnie, miasta odzyskują swoje funkcje, a gminy wiejskie odbudowują swój potencjał. Uporządkowane tereny zurbanizowane są objęte transportem publicznym oraz siecią infrastrukturalną.

- Powstrzymywane są procesy chaotycznej suburbanizacji, także na terenach rolniczych, a rozproszone struktury osadnicze są dopełniane. Centra miast są przywracane mieszkańcom i stają się atrakcyjnymi przestrzeniami do zamieszkania, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodziny.
- Miasta i obszary wiejskie spełniają standardy czystości powietrza.
- Stan czystości środowiska ulega zasadniczej poprawie dzięki sprawnemu systemowi gospodarowania odpadami, zintegrowanemu z rozwijającą się gospodarką o obiegu zamkniętym i popularyzacji metod produkcji uwzględniających efekty środowiskowe.
- Radykalnie poprawia się jakość wód powierzchniowych.
- Dzięki uzyskanej większej adaptacyjności do zmian klimatu Łódzkie utrzymuje swoje funkcje żywicielskie.
- Rozwija się system małej retencji, powstają nowe wielofunkcyjne zbiorniki retencyjne, przywracane są naturalne warunki przepływu oraz sukcesywnie zmniejsza się niedobór wody.
- Wzrasta znacząco powierzchnia terenów zieleni i postępuje ekologizacja przestrzeni miejskiej. Życie w miastach staje się przyjemniejsze dzięki złagodzeniu skutków upałów i powodzi błyskawicznych.
- Łódzkie cechuje się spójnym systemem ochrony cennych zasobów krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Znacznie zwiększa powierzchnię obszarów prawnie chronionych oraz dba o zachowanie różnorodności biologicznej.
- Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe staje się istotnym czynnikiem zainteresowania turystyczno-rekreacyjnego, a województwo staje się atrakcyjnym punktem na mapie podróży turystów krajowych i zagranicznych.
- Powstają zielone sieci atrakcyjnie zaaranżowanych terenów zielonych, a Łódzkie staje się zielonym ogrodem Polski.
- Mieszkańcy miast i obszarów wiejskich zamieszkują w czystym, przyjaznym, dostępnym i zrównoważonym środowisku.
- Województwo stwarza atrakcyjną i różnorodną przestrzeń dla indywidualnej i zbiorowej aktywności fizycznej oraz wypoczynku dla wszystkich grup wiekowych i osób z niepełnosprawnościami.

W „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego 2030+” zaliczono do jednych z najliczniej reprezentowanych i najcenniejszych zabytków zabytki architektury sakralnej budowle o genezie romańskiej, tworzące Szlak Architektury Romańskiej: unikatowa archikolegiata w Tumie k/Łęczycy (największa zachowana świątynia romańska w Polsce).

Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020 – 2023 opracowany przez Biuro Planowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego przy stałej współpracy z Departamentem Kultury i Edukacji zakłada, że dla osiągnięcia wysokiej jakości dziedzictwa kulturowego i przestrzeni publicznych niezbędne jest podejmowanie działań o charakterze naprawczym. Poprawę stanu zachowania i właściwe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu uzyskać można dzięki kompleksowym rewitalizacjom historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich, z uwzględnieniem zachowania specyficznych cech ich struktury budowlanej i nadania odpowiedniego standardu estetycznego przestrzeniom publicznym, przy jednoczesnym ograniczaniu barier architektonicznych. Rewitalizacja powiązana z konserwacją, restauracją i rewaloryzacją obiektów i obszarów zabytkowych, szczególnie reprezentatywnych i zagrożonych zniszczeniem (nieużytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie), przyczynić się może do właściwego ich wykorzystania, z uwzględnieniem wyeksponowania ich wartości oraz dostępności turystycznej. Należy jednak uwzględnić zapisy Ustawy o rewitalizacji z dnia

9 października 2015 r. podkreślając, iż rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji. Władze lokalne wskazują obszary rewitalizacji wymagające szczególnej interwencji kierując się przede wszystkim znaczną koncentracją przestrzenną negatywnych zjawisk o charakterze społecznym. Znaczenie stanu dziedzictwa kulturowego w procesie delimitacji obszarów rewitalizacji jest marginalizowane bądź całkowicie pomijane, wskutek czego stosunkowo niewiele uwagi poświęcane jest obszarom i obiektom zabytkowym, w tym ich renowacji i rewaloryzacji.

Celem strategicznym programu jest „zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”.

Program realizuje cele określone w art. 87 ust. 2 ustawy, a w szczególności:

- Włączanie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020 -2023 zakłada: stworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków; podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami w ośrodkach historycznych.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, pojmowana jako dążenie do zachowania kompletności, integralności i autentyczności zasobu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego) realizowana w regionie przez jednostki administracji publicznej na różnych szczeblach zarządzania, we współpracy z instytucjami sektora kultury i nauki oraz podmiotami indywidualnymi, jest zadaniem ciągłym, opartym na wielopłaszczyznowych powiązaniach i uwarunkowaniach: kulturowych, prawnych, społecznych i gospodarczych. Istotą skuteczności podejmowanych w tej sferze działań jest zachowanie ciągłości prowadzonej polityki i stopień jej zintegrowania na poszczególnych poziomach. W długofalowej perspektywie wizja odzwierciedla pożądaną stan województwa pod względem zachowania i właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, a jego osiągnięciu ma sprzyjać realizacja założonych celów operacyjnych, tj.:

- Atrakcyjność krajobrazu kulturowego
- Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym
- Tożsamość wielokulturowa regionu.

Aktualna pozostaje zatem wizja rozwoju nakreślona w poprzedniej edycji Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2016-2019, która brzmi: ”Region wyróżniający się różnorodnością walorów dziedzictwa kulturowego i spuścizny dziejowej, stanowiących podstawę wielokulturowej tożsamości województwa” :

określonego jako:

Zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej mając na względzie specyfikę zasobu regionalnego dziedzictwa kulturowego (w szczególności tradycje wielokulturowe, zabytki przemysłowe, historyczne ośrodki, budownictwo drewniane, folklor), jego niezadawalający wciąż stan zachowania oraz zidentyfikowane deficyty w sferze badań i dokumentacji, a także dostępne narzędzia sprawowania ochrony i opieki - w bieżącej edycji Programu przewiduje się kontynuację (w nieco zmodyfikowanej formule) celów operacyjnych i większości przypisanych im działań i zadań.

Szczególny nacisk, poprzez uzupełnienie katalogu działań i zadań, położono na krajobrazowy kontekst ochrony zabytków oraz aspekt dotyczący badań i dokumentacji dziedzictwa kulturowego, a także konieczność wzmocnienia instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego (w tym instytucji i organizacji sektora kultury) i kreowania marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym (w tym m.in. aktywizację lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków).

Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji Kryzysowej – dokument, który określa na poziomie województwa organizację i sposób ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, poprzez planowanie i przygotowanie realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Ujmuje w szczególności rozmieszczenie i stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania. Dokument wymaga corocznej aktualizacji, a jego części podlegają ochronie na podstawie przepisów dotyczących ochrony informacji niejawnych.

Działania Gminy Góra św. Małgorzaty związane z ochroną zabytków są spójne z wyznaczonymi celami w dokumentach na poziomie województwa i powiatu.

Na terenie Gminy Góra św. Małgorzaty utworzono pomnik historii, który jest jedną z form ochrony zabytków. Obszar pomnika historii „Tum – zespół archikolegiaty pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego” obejmuje archikolegiatę pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny i św. Aleksego, kościół pod wezwaniem św. Mikołaja Biskupa oraz otaczające je dawne cmentarze wraz z ogrodzeniem.

- Archikolegiata należy dziś do unikatowych budowli romańskich w Polsce. Została wzniesiona w połowie XII wieku i wraz z pobliskim grodziskiem z VI wieku, jest jednym z najpiękniejszych i najbardziej znanych obiektów architektury sakralnej. Uznanie za pomnik historii prezydenta RP to zapewnienie najwyższej ochrony prawnej zabytków w Polsce. Obiekty szczególnie wartościowe wpisywane są na listę prezydencką od 1994 roku. Od złożenia projektu do Narodowego Instytutu Dziedzictwa w 2018 r. minęły cztery lata - czytamy na stronie parafii NMP Królowej i św. Aleksego w Tumie.

Na terenie Gminy prowadzone są badania naukowe a ich wyniki zwiększają wiedzę o zabytkach i historii miejscowości co czyni Gminę jeszcze bardziej atrakcyjną dla turystów.

Pod podłogą Archikolegiaty znajdują się dobrze zachowane fundamenty istniejącego wcześniej łączyckiego opactwa Panny Marii . Opactwo było przedmiotem badań w latach 1954-56 prowadzonych przez prof. A.Nadolskiego z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.

W latach 2010 -2011 prof. Ryszard Grygiel z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi prowadził badania archeologiczne na grodzisku w Tumie. Prace dostarczyły informacji uściślających wiedzę dotyczącą budowy założenia obronnego, zarówno wału jak i majdanu. Zlokalizowano m.in. bramę wjazdową.

W czasie nadzoru archeologicznego w trakcie zakładania opaski odwadniającej przy Archikolegiacie w Tumie K.Starecka odkryła relikty fundamentu, który świadczył o zmianie projektu budowy świątyni na etapie jej realizacji. Zmiana polegała na większym wysunięciu wież poza bryłę obiektu. Decyzję o wprowadzeniu zmiany podjęto już po wykonaniu fundamentów i następnie je przebudowano. Badania K.Gowina w wieży północnej potwierdzają teorię o zmianie planów budowy. Ich autor uważa, że miało to związek ze zwiększeniem rangi obiektu. Dzięki zmianie stał się bardziej monumentalny.

Badania archeologiczne prowadzone były na stoku wzgórza w Górze Świętej Małgorzaty W.Chmielewski (M.Chmielewska, W.Chmielewski, Paleolit w Polsce środkowej, PiMMAiE.SA, nr XXII, 1975, s. 11-13) znalazł obustronnie retuszowane zgrzebło krzemienne. Znajdowało się na głębokości 3 m od obecnej powierzchni, w warstwie przemieszczonej gleby kopalnej. Odkrywca stanowiska datuje je na 56.000 lat temu, co odpowiada początkowi interpleniglacjału ostatniego zlodowacenia. Przynależność kulturowa stanowiska jest trudna do określenia, jednakże te najstarsze ślady pobytu ludzi w rejonie Łęczycy można przypisać działalności człowieka neandertalskiego (K.Gowin, Pradzieje [w:] Łęczycy dzieje miasta, Łęczycy 2001 r., s.58).

Badania archeologiczne pozwoliły na poznanie najstarszych dziejów obszaru Gminy Góra św. Małgorzaty. Wybudowanie skansenu, planowana budowa budynku muzeum i częściowa rekonstrukcja grodziska w Tumie oraz przeprowadzone prace konserwatorskie w zabytkowych kościołach gwarantują rozwój turystyki oraz sprzyjają rozwojowi bazy agroturystycznej. Szlaki turystyczne: Szlak Romański (Szlak kulturowy), Łódzki Szlak Konny, Szlak Bursztynowy, Szlak rowerowy "W centrum Polski", Szlak rowerowy "W Krainie Diabła Boruty", Szlak pieszy "Łęczycy - Tum", Szlak pieszy "Góra Świętej Małgorzaty - Łęczycy" zyskują dodatkowe atrakcje. Powstanie budynku muzealnego zagwarantuje rozwój funkcji konferencyjno-kongresowej. Obecność skansenu i prowadzone

przez jego pracowników badania etnograficzne poszerzą wiedzę o regionie. Lokalna Grupa Działania współpracuje ze Skansenem. Gmina kształtuje krajobraz kulturowy zapewniając wysoką jakość przestrzeni publicznej poprzez opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W dawnej organistowce parafii pw. NMP Królowej i św. Aleksego w Tumie przy Archikolegiale powstało unikatowe, przykościelne muzeum. Muzeum Dziedzictwa Kościelnego. Znajdują się w nim cenne eksponaty, przybliżające historię tego miejsca. Inicjatywa utworzenia niewielkiego muzeum została zgłoszona przez Radę parafialną. Muzeum kościelne w Tumie istniało do 1939 r. i posiadało wiele cennych zbiorów. Budynek w czasie II wojny światowej był siedzibą wartowników niemieckich. Obecne Muzeum jest pierwszą taką jednostką działającą przy kościele parafialnym w diecezji łowickiej.



W Kwiatkówku znajduje się skansen etnograficzny będący obiektem zamiejscowym Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Obejrzeć można: chałupę z XIX w. wraz z wyposażeniem z końca okresu międzywojennego, budynek inwentarski (oborę, stajnię i chlew oraz szopę na torf), stodołę, budynek, w którym przygotowywane są ekspozycje, kapliczki drewniane, wiatrak kozłowy, olejarnię, kuźnię, piec chlebowy, piec garncarski, bramę drewnianą z furtą i ogrodzeniem w postaci płotu, piwnicę ziemną, studnię z żurawiem, kierat, ule pochodzące z pasieki Stanisława Kopki. Budowa skansenu zaowocowała współpracą i konsolidacją: samorządu terytorialnego (Gmina Góra św. Małgorzaty, Starostwa Powiatowego w Łęczycy, Gminy Łęczycy, Miasta Łęczycy, Gminy Grabów), sektora pozarządowego (Stowarzyszenie Gminne Koło Gospodyń Wiejskich Górze św. Małgorzaty, Stowarzyszenie Przyjaciół Góry św. Małgorzaty, Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Ziemi Łęczyckiej, Centralny Łuk Turystyczny, Stowarzyszenie Kobiet Ziemi Łęczyckiej, Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej, Stowarzyszenie Rozwoju Gmin "Centrum" - Lokalna Grupa Działania (LGD), Łęczycki Uniwersytet Trzeciego Wieku), Instytucji kultury (Muzeum w Łęczycy, Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Muzeum Technik Ceramicznych w Kole, Muzeum Regionalne w Kutnie, Dom Kultury w Łęczycy, Gminny Ośrodek Kultury w Świnicach Warkich, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowie, Ośrodek Regionalny Łódzkiego Domu Kultury), strony akademickiej: (Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Łódzkiego, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz partnerów indywidualnych (Jan Kopka z Chorek, Kazimierz Dąbrowski - główny wykonawca Łęczyckiej Zagrody Chłopskiej, Michał Domińczak, Andrzej Wojtysiak) (<http://www.maie.lodz.pl/pl/skansen/>)



Planowane są kolejne atrakcje np.: turystyczny szlak księżnej Salomei To ma być inwestycja realizowana przez dwa samorządy: miasto Łęczycę i gminę Góra św. Małgorzaty.

Utworzenie pętli, która da możliwość przejścia lub przejechania rowerem od łęczyckiego parku do grodziska i archikolegiaty. Szlak wstępnie został nazwany „Pierścieniem Salomei”, ponieważ kształtem ścieżka ta przypomina pierścień. Nazwa też odwołuje się do historii, bowiem w średniowieczu księżna Salomea przebywała w Tumie. Szlak ma obejmować: wiaty, miejsca postojowe, piknikowe oraz elementy pomostów,

ponieważ ścieżka prowadziłyby przez łąki i tereny bagienne oraz liczyć 6 km. Według wstępnych planów trasa zaczynałaby się tuż za parkiem. Z drogi 703 w trzeba będzie skrócić w prawo w łąki w kierunku mostku nad Bzurą i dalej do kolegiaty i grodziska. Powrót stamtąd w kierunku osiedla Waliszew przez kolejny mostek w pobliżu schroniska dla zwierząt i dalej wzdłuż starego koryta Bzury do parku.

Gmina Góra św. Małgorzaty wspiera działania by w młodym pokoleniu kształtować poczucie tożsamości regionalnej. Promuje cenne i unikatowe zabytki w tym najcenniejszy archikolegiatę w Tumie. Podejmuje działania wspierające kulturę ludową co sprzyja konsolidacji wspólnot lokalnych. Kultury i promuje kulturę lokalną co staje się atutem wzmacniającym atrakcyjność turystyczną regionu, a tym samym daje impuls do wzrostu gospodarczego i zwiększenia się liczby miejsc pracy.

Na terenie Gminy działa Stowarzyszenie Przyjaciół Góry św. Małgorzaty. Powstało w roku 1995 w celu uczczenia 850-lecia istnienia miejscowości Góra Św. Małgorzaty, z inicjatywy ks. Mirosława Jagiełły, proboszcza parafii w Andrzejowie. Ks. Mirosław Jagiełło pochodzi z Góry Św. Małgorzaty.

Stowarzyszenie – jako organizacja społeczna, ma na celu, poprzez działalność swoich członków, popularyzować przeszłość Parafii, wiedzę historyczną, tradycje kultywowane na terenie parafii, przyczyniać się do jej rozwoju kulturalnego (§ 6 Statutu Stowarzyszenia).

Członkowie Stowarzyszenia spotykają się dwa razy w roku, w ostatnią niedzielę kwietnia i listopada. Na spotkaniach tych prezentowane są różne materiały związane z historią regionu. Dotychczas wygłoszono referaty na poniższe tematy:

- Historia szkół na terenie gminy Góra Św. Małgorzaty.
- Historia wsi Góra Św. Małgorzaty i genealogia rodzin począwszy od aktu uwłaszczeniowego
- Rzemiosło i przetwórstwo w gminie Góra Św. Małgorzaty.
- Działania wojenne we wrześniu 1939 roku na terenie gminy Góra Św. Małgorzaty.
- Cmentarze w Tumie i w Górze Św. Małgorzaty.
- Budowa geologiczna wzgórze w Górze Św. Małgorzaty.

- Przemiany własnościowe na wsi polskiej.
- Historia tajnego cmentarza NKWD Charkowie.
- Wspomnienia z lat szkolnych ks. Władysława Janczaka TJ.
- Historia Łodzi fabrycznej – odczyt oraz wycieczka do Rezydencji Księża Młyn w Łodzi
- Kolekcjonerstwo jako pożyteczne hobby.
- Historia Tumu-jako prastarej Łęczycy.
- Prezentacja dorobku poetyckiego Jadwigi Wewiórskiej, mieszkanki Podgórzyc.
- Fauna i flora Antarktydy. /www.goraswmałgorzaty.pl/

Orkiestra w Górze św. Małgorzaty powstała ponad sto lat temu przy miejscowej parafii. Jej historia związana jest ze Stefanem Tarczyńskim - właścicielem ziemskim z Podgórzyc. Pochodził z rodziny muzycznie uzdolnionej. Jeden z jego przodków prowadził zakład budowy fortepianów w Kaliszu i Łęczycy. Zachowany egzemplarz fortepianu z jego zakładu znajduje się w muzeum w Łowiczu. To właśnie Stefan Tarczyński był inicjatorem powstania orkiestry, zakupił potrzebne instrumenty, prowadził naukę gry na nich i pełnił jednocześnie funkcję kapelmistrza. Orkiestra występująca pod nazwą Stowarzyszenie Muzyczne „Hejnał” w każdą niedzielę zapewniała oprawę muzyczną dla południowej mszy świętej, a po niej dawała koncerty na stoku wzgórze, obok kościoła.

Największe sukcesy orkiestra odnosiła w latach 1930 – 1965. Od roku 1935 prowadzona była przez ówczesnego organistę Antoniego Cieślaka. Orkiestra bardzo często występowała również poza parafią, na terenie Łęczycy, Kutna, Piątku, Ozorkowa. Szczególnie słynne występy odbywały się w czasie pielgrzymek na Jasną Górę. O wysokim poziomie wykonawców może świadczyć fakt, że organizowane były dla nich okresowe, indywidualne przesłuchania. Odbywały się pod kierunkiem muzyków z zewnątrz, najczęściej kapelmistrzów wojskowych z Kutna lub Łowicza (na zdjęciu).



Fot. zamieszczona na stronie <http://orkiestra.goraswmałgorzaty.pl>

W czasie II wojny światowej działalność orkiestry została zawieszona ze zrozumiałych względów. Instrumenty muzyczne zostały zakonserwowane i ukryte w zamurowanym schowku na strychu kościoła oraz w piwnicy domu Wacława Oleskiego. Instrumenty ukrywał jego brat Stanisław. Wydobyte ze skrytek zostały tuż po zakończeniu działań wojennych, część z nich służy do dziś. Niektóre mają stuletnią historię. Orkiestra bardzo szybko się odrodziła i wznowiła swoją działalność pod batutą dawnego dyrygenta Antoniego Cieślaka. Lata

hitlerowskiej niewoli pozbawiło społeczeństwo polskie całkowitego dostępu do oświaty i kultury. Dlatego też po wyzwoleniu działalność orkiestry cieszyła się bardzo dużym zainteresowaniem i uznaniem społeczeństwa. Bez jej udziału nie mogła odbyć się żadna uroczystość, tak świecka jak i kościelna. Przez lata orkiestra funkcjonowała na bazie składu dawnego zespołu, systematycznie uzupełnianego nowymi przyjęciami. Łącznie z orkiestrą funkcjonował chór wielogłosowy, reprezentujący bardzo wysoki poziom artystyczny. W prowadzeniu orkiestry i chóru pomagał Antoniemu Cieślakowi syn Lucjan, późniejszy profesor Akademii Muzycznej w Łodzi. Prowadzone przez nich zespoły miały wtedy najlepsze lata swej świetności. Wykonywany był bardzo ambitny, trudny muzycznie repertuar. Na wysokim poziomie wykonywane były marsze i arie zaczerpnięte z muzyki klasycznej. Wykonywane były również utwory napisane przez Lucjana Cieślaka. Zachował się rękopis jego pieśni skomponowanej z okazji majówki do lasu w Karsznicach organizowanej dla młodzieży po zakończeniu roku szkolnego. Na orkiestrze i chórze opierało się życie kulturalne mieszkańców parafii. Wspólnie z nauczycielami tutejszej szkoły organizowane były spektakle teatralne, wokalne i muzyczne prezentowane także na terenie sąsiednich miejscowości. Informacje o nich zachowały się do dziś w pamięci starszych mieszkańców. Działalność artystyczna rozwijała wśród młodzieży więzy szacunku i przyjaźni. Niektóre pary sfinalizowały to małżeństwem.

Od roku 1980 następuje stopniowy upadek orkiestry. Odszedł na emeryturę organista Antoni Cieślak, syn Lucjan wyjechał do Łodzi, gdzie jako wykładowca Akademii Muzycznej został wychowawcą kilku pokoleń nauczycieli - muzyków. Radio, telewizja, kino stawały się ogólnie dostępne dla młodzieży i łatwiejsze w odbiorze od samodzielnego muzykowania. Zabrakło również człowieka pokroju organisty Antoniego Cieślaka, który potrafiłby muzyką zainteresować młodzież. Starsi członkowie orkiestry, ze względu na wiek, opuszczali jej szeregi. Natomiast nie było nowych chętnych do nauki gry na instrumentach. Orkiestra występowała w bardzo okrojonym, często kilkuosobowym składzie, przede wszystkim z okazji świąt kościelnych.

Przed kilkunastu laty proboszcz parafii ks. Prałat Ryszard Pajda, we współpracy z Prezesem Zarządu Gminnego OSP panem Stanisławem Wicińskim i oraz wieloletnim członkiem orkiestry panem Józefem Oleskim, podjęli się trudu reaktywowania jej działalności. Naukę gry na instrumentach podjęło kilkunastu nowych uczniów. Skład orkiestry powiększył się do 30 osób. Przy aktywnym wsparciu samorządu gminnego, szczególnie Wójta Gminy Pana Włodzimierza Frankowskiego, zakupiono nowe instrumenty. Poddano gruntownej renowacji instrumenty dotychczas używane.

Orkiestra uczestniczy w przeglądach orkiestr dętych powiatu łęczyckiego, zdobywając pochlebne opinie o poziomie swej gry. Zapewnia oprawę muzyczną wszystkich ważniejszych uroczystości kościelnych i świeckich na terenie gminy. Usłyszeć ją można zarówno w górskim jak i w tumskim kościele. Jest zapraszana na występy na terenie sąsiednich gmin, na festyny, uroczystości dożynkowe czy kościelne. O wysokim jej poziomie artystycznym świadczy fakt, że koncertowała, wspólnie ze 150 orkiestrami z całego kraju, podczas V Pielgrzymki Strażaków na Jasną Górę. Uczestniczyła również w Ogólnopolskim Zlocie Chórów i Orkiestr Licheń 2011 w koncercie „W hołdzie papieżowi Janowi Pawłowi II”. oraz w podobnym koncercie w roku 2013.

Dzięki orkiestrze mamy w Górze jeszcze jeden piękny, lokalny zwyczaj. Już od kilkudziesięciu lat, każdego majowego poranka i wieczora, ze stoku wzgórze, bez względu na pogodę, rozlegają się dźwięki pieśni maryjnych. To członkowie orkiestry kultywują ten zwyczaj od blisko 100 lat. Obecny skład osobowy orkiestry rozszerzył ten zwyczaj na inne miejscowości. Ponieważ orkiestranci mieszkają w różnych odległych miejscowościach, koncerty te organizowane są w niedzielę, w godzinach popołudniowych.

Orkiestra obok swej statutowej działalności, jest także współorganizatorem życia kulturalnego dla rodzin swych członków a także miejscowego społeczeństwa. Organizowane są wycieczki do teatrów, strażackie pielgrzymki do Częstochowy, Lichenia. (<http://orkiestra.goraswmalgorzaty.pl>)

Gminna Biblioteka Publiczna w Górze św. Małgorzaty obsługuje obszar 20 miejscowości. Biblioteka istnieje od 1959 r. Początkowo mieściła się w dawnym Domu Ludowym, następnie w domu parafialnym, dopiero 14 października 1984 r. została przeniesiona do budynku Urzędu Gminy. Sytuacja biblioteki zmieniła się na korzyść co między innymi potwierdzają to zapisy w dzienniku biblioteki i sprawozdanie: zwiększona liczba czytelników, wypożyczeń literatury i podręczników, możliwość organizowania różnych form pracy z najmłodszymi czytelnikami. W 1993 r. biblioteka otrzymała dodatkowe pomieszczenie, które służy jako wypożyczalnia i czytelnia. Gminna biblioteka współpracuje ze Szkołami Podstawowymi z Góry Świętej Małgorzaty i Sługach, Gimnazjum, Przedszkolem. Corocznie odbywają się wycieczki do biblioteki, gdzie każdy przedszkolak zostaje pasowany na

czytelnika. Organizowane są różne konkursy i wystawki. W bibliotece młodzież może uzupełnić poziom wiedzy z różnych dziedzin, a pomaga jej w tym m.in. biblioteka, która stara się w miarę posiadanego budżetu uzupełnić zbiory biblioteczne o poszukiwaną literaturę.

Biblioteka gminna jest miejscem, w którym spotykają się czytelnicy w różnym wieku o odmiennych zainteresowaniach. Biblioteka nasza stara się wyjść naprzeciw ich potrzebom i zaspokoić ich gusty. Szczególnie wymagający bywają uczniowie najmłodszy i czytelnicy najstarsi, dla nich biblioteka oprócz książek, stara się o prenumeratę jak największej liczby czasopism, które udostępniane są na miejscu i na zewnątrz. Biblioteka mimo powszechnie znanych trudności finansowych nadal sprawnie funkcjonuje, pełni ambitną rolę centrum informacji. Od 2015 roku czytelnicy mogą korzystać z 3 tabletów.

Stowarzyszenie Gminne Koło Gospodyń Wiejskich w Górze Św. Małgorzaty rozpoczęło swoją działalność w czerwcu 2013 roku. Uczestniczy aktywnie w pokazach potraw regionalnych na terenie gminy oraz na terenie powiatu łęczyckiego. Przygotowane potrawy prezentowane są podczas uroczystości, imprez kulturalnych i konkursów zarówno gminnych jak również o zasięgu powiatowym i regionalnym. Stowarzyszenie podejmuje inicjatywy w zakresie rozwoju kulturalnego i społecznego mieszkańców gminy Góra Św. Małgorzaty, poprzez kultywowanie tradycji, zwyczajów i obyczajów. Prowadzi działania zmierzające do upowszechniania inicjatyw kulturalnych służących promocji gminy, edukacji kulturowej, oraz podtrzymywania tradycji na terenie gminy Góra Św. Małgorzaty. Promuje również twórczość regionu łęczyckiego poprzez organizowanie warsztatów umiejętności artystycznych wśród dzieci i młodzieży i prezentacje własnego dorobku artystycznego. Aktywnie uczestniczy w uroczystościach dożynkowych, między innymi poprzez przygotowanie posiłku w postaci grochówki oraz przygotowanie ciast własnego wyrobu. W ramach inicjowania działań służących integracji mieszkańców gminy organizuje również corocznie Dzień Seniora, Dzień Kobiet i wiele innych uroczystości, oraz wycieczki o charakterze turystycznym i kulturalnym.

Gmina Góra św. Małgorzaty organizuje słynne "uroczystości odpustowe" obchodzone w lipcu w Górze św. Małgorzaty oraz w Tumie. Uroczystości te stają się nie tylko świętem parafian ale także mieszkańców sąsiednich gmin. Bardzo uroczyste obchodzone jest Boże Ciało. Tradycją jest występ grupy umundurowanych strażaków stanowiących asystę kapłana oraz dętej orkiestry strażackiej. W uroczystościach gminnych aktywny udział bierze również zespół śpiewaczy, który wraz z kapelą Witaszewiaczy kultywuje tradycje śpiewania dawnych pieśni i przyspiewek ludowych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z:

a) dokumentów o charakterze strategicznym:

Gmina Góra św. Małgorzaty opracowała Strategię Rozwoju Gminy Góry św. Małgorzaty na lata 2021-2027. Dokument zawiera charakterystykę zabytków. Zamieszczono w nim również informacje o dziedzictwie niematerialnym: legendę o powstaniu wzniesienia, na którym wybudowano kościół w Górze św. Małgorzaty, działalności od ponad 100 lat orkiestry dętej, biblioteki gminnej, Stowarzyszenia przyjaciół Góry św. Małgorzaty, Stowarzyszenia gminnego Koło Gospodyń Wiejskich. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Gmina wyznaczyła sobie cele krótko i długoterminowe. W rozwoju będzie wykorzystywać unikalne zasoby lokalne, w szczególności historyczne, przyrodnicze, kapitału ludzkiego a także cech odmierności.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Góra św. Małgorzaty" zostało uchwalone Uchwałą nr 73/XII/99 Rady Gminy Góra św. Małgorzaty"

W Studium zwrócono uwagę na położenie Gminy na terenach cennych przyrodniczo, kulturowo i krajobrazowo oraz występowanie obiektu wyjątkowo atrakcyjnego krajoznawczo-turystycznie (Kolegiatę Tumską), sąsiedztwo zabytkowego zespołu urbanistycznego miasta Łęczycy. Postulowano wyznaczenie strefy ekspozycji dwóch połączonych ze sobą historycznie i przestrzennie zespołów zabytkowych - zespołu Kolegiaty Tumskiej oraz zespołu urbanistycznego Łęczycy. Od strony wschodniej miasta (granica z gminą Góra św. Małgorzaty) występuje nieprzerwalny kontakt wzrokowy z Kolegiatą Tumską. Z Tumu rozciąga się panorama na miasto, z miasta panorama na Tum. Pośrodku znajduje się średniowieczne grodzisko.

Wskazano obszary ochrony i racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego i kulturowego. Obiekty i obszary chronione, na których inwestowanie jest wykluczone lub wymaga uwzględnienia wymogów ochrony. Są to : grunty leśne i zadrzewione, pomniki przyrody, zabytkowa aleja prowadząca do wsi Tum i Archikolegiaty, obszar doliny Bzury, wody powierzchniowe, istniejące zabytki budownictwa sakralnego, regionalnego, podworskiego, zespoły podworskie, grodziska, stanowiska archeologiczne oraz cmentarze.

UCHWAŁA NR 79/XIII/2004 RADY GMINY GÓRA ŚW. MAŁGORZATY z dnia 16 stycznia 2004 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Góra Św. Małgorzaty.

Plan wprowadza ustalenia dla całego obszaru Gminy dotyczące ochrony środowiska kulturowego.

Ustala się ogólne zasady zagospodarowania dóbr kultury w zakresie ochrony prawnej zwanych dalej „zabytkami”:

- wpisanych do rejestru zabytków;
- innych o oczywistym charakterze zabytkowym – przewidzianych do wprowadzenia do gminnej ewidencji dóbr kultury;
- stanowisk i obszarów archeologicznych;
- cmentarzy - przewidzianych do wprowadzenia do gminnej ewidencji dóbr kultury;

Bez zezwolenia właściwego Konserwatora Zabytków nie wolno zabytków przerabiać, odnawiać, odbudowywać, zdobić, uzupełniać, rozkopywać ani dokonywać żadnych innych zmian. Powyższe dotyczy także robót mogących zszpecić otoczenie zabytku lub widok na zabytek, a także robót, które mogą naruszać skomponowany lub ustalony tradycją układ terenu.

Zagospodarowanie zabytku na cele użytkowe wymaga:

- opracowania dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku;
- sporządzenia ekspertyzy dotyczącej możliwości zaadoptowania zabytku na określony cel;
- wykonania i uzgodnienia z właściwym Konserwatorem Zabytków projektu prac remontowych i konserwatorskich;
- przygotowania uzgodnionego z właściwym Konserwatorem Zabytków programu zagospodarowania zabytku, jego otoczenia oraz dalszego użytkowania;
- w programie zagospodarowania uwzględnienia, wyeksponowania istotnych wartości tego zabytku;

W części graficznej planu wrysowano strefy ochrony konserwatorskiej, w których wszelkie działania inwestycyjne wymagają uzyskania uzgodnienia z właściwym Konserwatorem Zabytków:

- strefa zachowania historycznego układu przestrzennego Łęczycza – Tum;
- strefa ekspozycji obiektów zabytkowych;

Na załączniku Nr 1 zaznaczono oś widokową: Zespół Archikolegiaty w Tumie – Łęczycza, wymagającą ochrony. Zakazuje się wznoszenia obiektów budowlanych w polu widzenia osi widokowej.

Ustala się następujące zasady w zakresie ochrony prawnej obiektów wpisanych do rejestru zabytków zlokalizowanych w: a) Tum – kościół p.w. Marii Panny (nr rejestru 272/63Ł) b) Tum – kościół parafialny (nr rejestru 272/64Ł) c) Tum – aleja jesionowa (nr rejestru 410/1157Ł) d) Tum – grodzisko wczesnośredniowieczne (nr rejestru 420/585) e) Góra Św. Małgorzaty – kościół p.w Św. Małgorzaty (nr rejestru 372/489Ł) f) Góra Św. Małgorzaty – dzwonnica klasycystyczna (nr rejestru 373/490Ł) g) Karsznice – grodzisko wczesnośredniowieczne (nr rejestru 387/1040Ł)

1) funkcja dopuszczalna nawiązująca do tradycji miejsca: obiekty kultu religijnego, zieleń parkowa oraz stanowiąca całość założenia zespołu zabytkowego, turystyka, krajoznawstwo, dydaktyka i oświata;

- 2) funkcje wykluczone: inne niż wymienione w pkt. 1);
- 3) obowiązują kompleksowa rehabilitacja zabudowy oraz terenów otaczających
- 4) obowiązują zachowanie i odtworzenie historycznych układów architektoniczno - przestrzennych oraz usunięcie elementów zagospodarowania i użytkowania zniekształcających historyczne założenia;
- 5) obowiązują zagospodarowanie zespołu zabytkowego wyłącznie na zasadzie rekonstrukcji układu historycznego;
- 6) linia zabudowy na terenach sąsiadujących z obiektem zabytkowym w odległości mniejszej niż 25 m od granic ustalonych w decyzji o wpisie do rejestru zabytków może być ustalona po uzyskaniu akceptacji właściwego Konserwatora Zabytków;
- 7) nie dopuszcza się dokonywania wtórnych podziałów terenów zespołów zabytkowych;
- 8) obowiązują zapewnienie miejsc parkingowych dla mieszkańców i użytkowników w granicach lokalizacji, parkingi należy wkomponować w zespół zabytkowy;
- 9) wszelkie działania inwestycyjne w granicach obiektów zabytkowych muszą uzyskać akceptację właściwego Konserwatora Zabytków;

Ustala się następujące zasady w zakresie ochrony prawnej obiektów o oczywistym charakterze zabytkowym – przewidzianych do wprowadzenia do gminnej ewidencji dóbr kultury: (obiekty budowlane, parki, stanowiska archeologiczne, inne obszary) zlokalizowanych w: a) Bryski – zespół dworski b) Karsznice – zespół dworski c) Nowy Gaj – park dworski d) Mętlew – karczma e) Orszewice – wiatrak 10 f) Sługi – wiatrak

- 1) funkcja dopuszczalna nawiązująca do tradycji miejsca: zabudowa rolnicza, mieszkalnictwo, pensjonaty, hotele, usługi związane z wypoczynkiem, kulturą, gastronomią, dydaktyką i oświatą oraz obiekty kultury religijnej wraz z zielenią parkową stanowiącą całość założenia zespołu zabytkowego;
- 2) funkcje wykluczone: inne niż wymienione w pkt. 1);
- 3) obowiązują rehabilitacja zabudowy oraz terenów otaczających;
- 4) obowiązują zachowanie i odtworzenie historycznych układów przestrzennych oraz usunięcie elementów zagospodarowania i użytkowania zniekształcających historyczne założenie parkowe;
- 5) rekonstrukcja i lokalizowanie nowych obiektów kubaturowych możliwe są na zasadach określonych przez właściwego Konserwatora Zabytków;
- 6) maksymalna intensywność zabudowy obiektu nie może przekraczać intensywności udokumentowanej historycznie;
- 7) rekonstrukcja układu zieleni możliwa jest na zasadach określonych przez właściwego Konserwatora Zabytków;
- 8) Linia zabudowy na terenach sąsiadujących z obiektem zabytkowym w odległości mniejszej niż 25 m od granic obiektu może być ustalona po uzyskaniu akceptacji właściwego Konserwatora Zabytków;
- 9) nie dopuszcza się dokonywania wtórnych podziałów terenów zespołów zabytkowych;

10) obowiązuje zapewnienie miejsc parkingowych dla mieszkańców i użytkowników w granicach lokalizacji, parkingi należy wkomponować w zespół zabytkowy;

11) wszelkie działania inwestycyjne w granicach obiektów zabytkowych muszą uzyskać akceptację właściwego Konserwatora Zabytków;

Ustala się warunki użytkowania obszarów ochrony stanowisk archeologicznych.

1) na terenie występowania stanowisk przed przystąpieniem do wykonywania prac ziemnych związanych z zabudową, zalesieniem i zagospodarowaniem terenu wymagane jest wyprzedzające wykonanie archeologicznych badań ratowniczych przeprowadzone w uzgodnieniu z właściwym Konserwatorem Zabytków;

2) na obszarze ochrony stanowisk archeologicznych w trakcie prac związanych z zabudową, zalesieniem i zagospodarowaniem terenu wymagany jest nadzór archeologiczny ustanowiony w uzgodnieniu z właściwym Konserwatorem Zabytków;

3) w sytuacji stwierdzenia lokalizacji stanowiska archeologicznego w obszarze ochrony znaleziska wymagane jest wykonanie archeologicznych badań ratowniczych;

4) dla terenów położonych na terenach nieprzebadanych pod względem archeologicznym projekt decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu należy uzgadniać z właściwym Konserwatorem Zabytków;

UCHWAŁA NR 160/XL/2010 RADY GMINY GÓRA ŚW. MAŁGORZATY z dnia 14 września 2010 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Góra Św. Małgorzaty

W zakresie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ustala się wymogi w zakresie ochrony:

1) grodziska wczesnośredniowiecznego (wpisanego do rejestru zabytków, nr rejestru 420/585);

2) alei jesionowej (wpisanej do rejestru zabytków, nr rejestru 410/1157Ł); 3) stanowisk archeologicznych. 2. Nie wprowadza się wymogów w zakresie ochrony dóbr kultury współczesnej ze względu na niewystępowanie ich w obszarze.

3. Dla ochrony grodziska wczesnośredniowiecznego, o którym mowa w ust. 1 pkt. 1, ustala się:

1) zachowanie i odtworzenie historycznych układów architektoniczno-przestrzennych oraz usunięcie elementów zagospodarowania je zniekształcających;

2) dopuszczenie działań rekonstrukcyjnych z wyeksponowaniem zachowanych elementów zabytkowych;

3) zastosowane formy zabudowy i ukształtowanie terenu oraz użyte materiały i technologie powinny wynikać ściśle z wyników badań konserwatorskich oraz badań archeologicznych;

4) lokalizację poza granicami grodziska i jego najbliższego otoczenia wszelkich obiektów w tym przeznaczonych dla obsługi zwiedzających;

5) obowiązek uzgodnienia z WKZ wszelkich działań zarówno badawczych jak i inwestycyjnych w obrębie obiektu.

4. Dla ochrony alei jesionowej, o której mowa w ust. 1 pkt. 2, ustala się:

1) obowiązek zachowania drzew w alei i ich pielęgnacji. Wycięcie jest dopuszczalne jedynie w przypadku bardzo złego stanu zdrowotnego, stwarzającego zagrożenie dla bezpieczeństwa powszechnego. Wycięte drzewo należy zastąpić nowym w tym samym gatunku;

2) w zasięgu koron drzew zakazuje się lokalizowania zabudowy oraz zanieczyszczenia gleby, 3) wszelkie prace ziemne prowadzone w obrębie bryły korzeniowej drzew powinny być wykonywane w sposób najmniej jej szkodzący;

4) wszelkie działania przy drzewach oraz prace w obrębie ich koron i bryły korzeniowej związane z robotami budowlanymi oraz związane z umieszczaniem tablic informacyjnych i reklamowych powinny być uzgodnione z WKZ;

5. Dla ochrony stanowisk archeologicznych, o których mowa w ust. 1 pkt. 3, ustala się:

1) dla terenu stanowisk archeologicznych – obowiązek przeprowadzenia archeologicznych badań ratowniczych w uzgodnieniu z WKZ przed przystąpieniem do wykonywania prac ziemnych związanych z zabudową i zagospodarowaniem terenu;

2) strefę ochrony stanowisk archeologicznych, w granicach obszaru, w której obowiązuje prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym ustanowionym w uzgodnieniu z WKZ;

3) w przypadku odkrycia nowego, nieoznaczonego na rysunku planu stanowiska archeologicznego w obszarze, należy podjąć działania, określone w przepisach odrębnych w zakresie ochrony zabytków.

UCHWAŁA NR 190/XXIX/2017 RADY GMINY GÓRA ŚWIĘTEJ MAŁGORZATY z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu obrębu Góra Świętej Małgorzaty

W zakresie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, zasady kształtowania krajobrazu ustala się: zakaz realizacji zakładów o zwiększonym ryzyku i zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, określonych w przepisach odrębnych dotyczących ochrony środowiska; zakaz lokalizacji przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, z wyjątkiem infrastruktury technicznej; dopuszcza się lokalizację przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, określonych w przepisach odrębnych z zakresu ochrony środowiska, w zakresie infrastruktury technicznej oraz przedsięwzięć zlokalizowanych na terenie PU; zakaz lokalizacji zakładów i instalacji nieodtrzymujących standardów jakości środowiska poza terenem zakładu lub terenu, do którego prowadzący instalację ma tytuł prawny, odpowiednich dla przeznaczenia terenu określonego dla sąsiednich działek budowlanych, określonych w przepisach odrębnych z zakresu ochrony środowiska; zakaz nie dotyczy infrastruktury technicznej – warunki realizacji zgodnie z wymogami przepisów odrębnych dotyczących ochrony środowiska; w zakresie ochrony przed hałasem stwierdza się, iż tereny w obszarze nie zaliczają się do terenów podlegających ochronie akustycznej na podstawie przepisów odrębnych dotyczących ochrony środowiska;

Reguluje zasady w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniami realizacja zaopatrzenia w ciepło oraz zasady ochrony wód powierzchniowych i podziemnych w zakresie: odprowadzanie ścieków komunalnych i przemysłowych, odprowadzania wód opadowych i roztopowych. Reguluje również zasady ochrony powierzchni ziemi.

Zamieszczono zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. W zakresie ochrony krajobrazu kulturowego nakazuje się kształtowanie zabudowy i zagospodarowania terenów zgodnie z ustaleniami szczegółowymi dla poszczególnych terenów.

X. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODREBNYCH

Cele ochrony przyrody to utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie różnorodności biologicznej, zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego, zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin i zwierząt wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony.

Na terenie gminy Góra św. Małgorzaty funkcjonują różne formy ochrony przyrody, są to:

- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary sieci Natura 2000,
- pomniki przyrody.

Obszar Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko - Berlińskiej, powołany Rozporządzeniem Wojewody Łódzkiego nr 6/2009 z dnia 24.03.2009 r. w sprawie wyznaczenia Obszarów Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej (Dz. Urz. Woj. Łódzkiego nr 75 poz. 710 i Nr 236 poz. 2116).

Celem jest zachowanie walorów przyrodniczych największej na terenie woj. łódzkiego Pradoliny, powstałej w okresie plejstoceniowym o specyficznym, choć znacznie przekształconym środowisku.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków PLB100001 - „Pradolina Warszawsko – Berlińska”, ustanowiony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. Nr 229 poz. 2313, z 2007 r. Nr 179 poz. 1275 oraz z 2008 r. Nr 198 poz. 1226). Powierzchnia obszarów Natura 2000 na terenie gminy wynosi 899,5 ha.

Charakterystyka obszaru: Obszar położony na Wysoczyźnie Włodawskiej i południowo-zachodnim krańcu Równiny Kutnowskiej. Równinę przecinają rzeczki, spływające ze Wzniesień Południowo - Mazowieckich.

Obszar stanowi bardzo ważną ostoję ptaków wodno - błotnych. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1 % populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bąk, błotniak stawowy, kropiatka, podróżniczek, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, cyranka, krwawodziób, płaskonos, rybitwa białoskrzydła, rycyk i zausznik; stosunkowo wysoką liczebność osiągają: błotniak łąkowy, bocian biały, derkacz i śmieszka. W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego gęsi zbożowej; stosunkowo duże koncentracje osiąga: batalion, gęś białoczelna, świstun.

Do najpoważniejszych zagrożeń ostoi zalicza się działalność człowieka osuszającego teren, zanieczyszczenie wód, regulacje rzek; zaniechanie uprawy łąk, intensyfikacja gospodarki stawowej.

Siedliska

Śródładowe słone łąki, pastwiska i szuwały, twardowodne oligo - i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, niżowe świeże łąki użytkowane ekstensywnie, torfowiska przejściowe i trzęsawiska przeważnie z roślinnością, nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe, olsy źródłiskowe.

Przedmiotem ochrony Obszaru Chronionego Krajobrazu Pradoliny Warszawsko –Berlińskiej jest zachowanie walorów przyrodniczych części pradoliny powstałej w okresie plejstoceniowym, łączącej dolinę Wisły z doliną Warty.

Wyznaczony Obszar wchodzi w skład sieci obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych.

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków

Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków - Pradolina Warszawsko - Berlińska - PLB 100001. Obszar Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, włączony został w system obszarów prawnie chronionych jako Obszar Chronionego Krajobrazu.

Pod względem położenia geograficznego znajduje się w granicach Równiny Łowicko - Błońskiej, na południe od Równiny Kutnowskiej.

Leży na terenie gmin: Bedlno, Krzyżanów, Kutno, Łęczyca, Góra Św. Małgorzaty, Grabów, Piątek, Świnice Warckie, Witonia, Łowicz, Bielawy, Domaniewice, Zduny, Uniejów oraz na terenie miasta Łęczyca.

Powierzchnia obszaru, w granicach woj. łódzkiego wynosi 21 968,90 ha.

Jest to jedyne w Polsce środkowej stanowisko z tak dobrze zachowanymi, rozległymi torfowiskami niskimi o doskonale rozwiniętej sieci hydrograficznej i wysokim poziomie wód gruntowych. Na torfowiskach pokrywających znaczną część terenu, występują rzadkie w skali regionu i kraju gatunki roślin i zwierząt, zwłaszcza ptaków wodno-błotnych. Znajdują się tu również cenne zbiorowiska roślinności łąkowej.

W Pradolinie stwierdzono występowanie 249 gatunków ptaków, w tym 163 lęgowych.

Obszar stanowi bardzo ważną ostoję ptaków wodno-błotnych. Występuje tu co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG i 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Na terenie Pradoliny znajdują się ostoje ptasie o randze europejskiej w dolinie Neru.

Największym zagrożeniem dla ochrony środowiska jest działalność człowieka w zakresie osuszania terenu.

Obszar ten uznany został za korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym, łączący ważne obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym (wchodzi w skład krajowego systemu obszarów chronionych – przestrzennego układu wzajemnie uzupełniających się form ochrony przyrody).

Natura 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej.

Projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk PLH100006 „Pradolina Bzury – Neru” jako mający znaczenie dla Wspólnoty, ostatnio umieszczony w wykazie zawartym w Decyzji Komisji z dnia 22 grudnia 2009 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG trzeciego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowany jako dokument nr C(2009/10422, opublikowany w Dzienniku Urzędowym 4E seria L30, poz. 120).

Wszelkie inwestycje powstające w bezpośrednim sąsiedztwie, lub na obszarze, wchodzącym w skład Sieci Natura 2000 i mogące na nie bezpośrednio oddziaływać, muszą być poddane pełnej procedurze określonej aktualnie obowiązującymi przepisami i ustawami.

Pomnik ochrony przyrody:

Nazwa	Data utworzenia	Podstawa prawna	Obwód na wys. 1,3 m (cm)	Wys. (m)	Lokalizacja
Dąb szypułkowy	21.05.1992	Rozporządzenie Wojewody Płockiego Nr 8/92 z 21 maja 1992 r.	324	18	Czarnopole
Topola biała	21.05.1992	Rozporządzenie Wojewody Płockiego Nr 8/92 z 21 maja 1992 r.	580	30	Czarnopole
Grusza polna, pień rozdwójony	21.05.1992	Rozporządzenie Wojewody Płockiego Nr 8/92 z 21 maja 1992 r.	210, 212	23	Rogulice
Dąb szypułkowy "Urszula"	22.11.1990	Rozporządzenie Wojewody Płockiego Nr 11/90 z 22 listopada 1990 r.	345	27	Moraków przy zabudowaniach L.Sasa

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Większość wsi znajdujących się na terenie gminy Góra Świętej Małgorzaty została opisana w Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich wydane pod redakcją: Filipa Sulimierskiego, Bronisława Chlebowskiego, Władysława Walewskiego, Warszawa, 1880 r.

Ambrożew- kol. i fol., pow. łęczycki, gm. Tum, par. Góra Św. Małgorzaty. Kolonia ma 38 domów, 346 mieszkańców. Folwark liczy 4 domy, 9 mieszkańców. W 1827 r. wieś rządowa ma 28 domów, 193 mieszkańców. W 1880 r. własność sukcesorów gen. Sołłohuba.

Bryski - wieś donacyjna i kolonia w powiecie łęczyckim, gm. Bolków, parafia Góra Świętej Małgorzaty. W 1827 r. były 42 domy i 267 mieszkańców. W czasie zbierania informacji do Słownika było 66 domów. Wieś liczyła 1031 mórg.

Gaj - nazwa wielu miejscowości, przeważnie drobniejszych osad, zakładanych wśród gajów tj. miejsce przeważnie wzgórkowate, suche, porośnięte drzewami liściastymi i z tego powodu chętnie wybierane na siedziby ludzkie a także i na miejsca odbywania obrzędów religijnych w epoce pogaństwa. Gdzie nie ma lasów liściastych nie ma też Gajów.

Gaj - wieś i folwark w powiecie łęczyckim, gmina Bolków, parafia Góra Świętej Małgorzaty. W 1827 roku były tam 23 domy i 165 mieszkańców. W czasie zbierania materiałów do Słownika wieś Gaj liczyła 48 osadników i 241 mórg.

Glupiejew - wieś i folwark w powiecie łęczyckim, gmina Bolków, parafia Góra Świętej Małgorzaty. W 1827 roku było tu 11 domów i 131 mieszkańców. Folwark z wsią zajmował 516 mórg w tym 298 to grunty orne i ogrody, 101 łąki, 90 - pastwiska, 2 morgi wody, 16 mórg lasu, 9 mórg nieużytków i placów. Budynków drewnianych -11.

Góra św. Małgorzaty - wieś i folwark w powiecie łęczyckim, gmina Tum, parafia Góra św. Małgorzaty. Posiada kościół parafialny murowany, który wraz z parafią erylować mieli 1040 r. Mieczysław II i jego bracia. W 1827 roku były 23 domy i 153 mieszkańców. Parafia Góra dek. łęczyckiego dawniej zgierskiego liczy 5932 dusze. Folwark Góra św. Małgorzaty oddalony jest od Łęczycy 8 w. Liczy 179 mórg. Grunty orne i ogrody zajmują 137 mórg, łąki 35 mórg, nieużytki i place 7 mórg. Znajdował się 1 budynek murowany i 11 drewnianych. Występowały pokłady torfu w dobrym gatunku. Folwark w roku 1869 oddzielony od dóbr rządowych Brysk i nadany gen. Tuchołko. W czasie zbierania informacji do Słownika był własnością prywatną.

Janów - nazwa ta rozpowszechniła się w dość późnej epoce (XVI, XVII w.) kiedy kilku królów i wielkich ludzi Janów spopularyzowało to imię.

Karsznice (Karszniczki) - wieś, folwark w powiecie łęczyckim, gm. Leśmierz, parafia Góra Świętej Małgorzaty. Wieś liczyła 24 domy, 140 mieszkańców, folwark liczył 8 domów i 65 mieszkańców. Folwark zajmował 919 mórg, grunty orne i ogrody - 496 mórg, łąki - 94 morgi, pastwiska 40 mórg, wody - 5 mórg, lasy i zarośla 262 morgi, nieużytki i place 23 morgi. Było 8 budynków murowanych i 14 drewnianych. Obowiązywał płodozmian 5 i 10 - polowy. Był wiatrak i stawy. Wieś Karsznice liczyła 25 osad. i 266 mórg.

Kosin albo Kasin kolonia nad kanałem rzeki Bzury, powiat łęczycki, gm. Tum, parafia Góra Świętej Małgorzaty. W 1827 roku było tu 15 domów i 93 mieszkańców. W czasie zbierania informacji do Słownika było 21 domów i 190 mieszkańców.

Kosiorów - wieś nad kanałem rzeki Bzury, powiat łęczycki, gmina Tum, parafia Góra św. Małgorzaty, 8 domów, 64 mieszkańców.

Łętków - wieś i folwark nad rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gm. Bolków, parafia Góra św. Małgorzaty. Wieś liczyła 2 domy i 49 mieszkańców. Folwark liczył 1 dom, 12 mieszkańców, 232 morgi. W 1827 roku były 3 domy i 39 mieszkańców.

Mierczyn - wieś, folwark i osada nad rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gm. Tum, par. Góra św. Małgorzaty. Wieś liczyła 6 domów i 71 mieszkańców. Folwark liczył 4 domy i 4 mieszkańców. Osada liczyła 1 dom i 14 mieszkańców. W 1827 roku - było 9 domów i 14 mieszkańców.

Marynki - kolonia i osada nad rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gmina i parafia Tum liczyła 14 domów i 141 mieszkańców.

Mętlew - kolonia i folwark nad kanałem rzeki Bzury, powiat łęczycki, gmina i parafia Tum, 23 domy i 197 mieszkańców. Folwark liczył 3 domy i 6 mieszkańców. W 1827 roku wieś rządowa liczyła 22 domy i 153 mieszkańców. Wspomina ta wieś Lib. Ben. Łaskiego (t. II, 430) pod nazwą Mankłów. Wieś i folwark zajmują 231 mórg w tym 202 morgi gruntów ornych i ogrodów, 15 mórg łąk, 14 mórg nieużytków i placów. Było 11 budynków drewnianych.

Moraków - wieś w powiecie łęczyckim. W 1357 roku - własność arcybiskupa gnieźnieńskiego. W 1576 roku było od 14, 5 łąn., 3 zagrody, 1 karczma, 0,5 łąna wójta, 1 zagroda szynkarza, 1 rzeźnika, 14 osadników i 1 wójta.

Orszewice w dok. Oyrzisevicze i Oyrzyschevice, wieś i folwark nad rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gmina Tum, parafia Góra św. Małgorzaty. Wieś ma 13 domów i 216 mieszkańców. Folwark liczył 3 domy i 8 mieszkańców. Agleta żona Bolesty dziedzica Paszyc wieś swą posagową Oszriszowice sprzedaje Mateuszowi kanonikowi włocław i jego braciom za 100 grzywien. Król potwierdza tą sprzedaż i przenosi wieś na prawo niemieckie (średkie, Kod. Dypl. Mucz. i Rzysz. II, 313). Na początku XVI w. była ta wieś własnością kapituły przy kolegiacie łęczyckiej, która pobierała dziesięciny i tylko na mocy umowy dawała plebanowi w Górze po trzy fertony. Również z jednego łąna kmieciego trzecie pole co trzeci rok dawało dziesięcinę temuż proboszczowi (Łaski Lib. Ben. II 415 i 417). Według regeatr. probor z 1576 r. była własnością Gotarda Paluczkio miała 6 łąnów, 2 zagrody, 1 rzeźnika i 6 kolonistów. W 1873 roku folwark liczył 367 mórg: 322 morgi gruntów ornych i ogrodów, 21 mórg łąk, 4 morgi pastwisk, 20 mórg nieużytków. Było 9 budynków murowanych i 4 drewniane. Obowiązywał płodozmian 11 - polowy. Był wiatrak. Występowały pokłady torfu.

Podgórzyce - w XVI w. Pothgorzyce, wieś i folwark nad rzeką Bzurą, pow. łęczycki, gm. Tum, par. Góra św. Małgorzaty leży w pobliżu traktu z Łęczycy do Piątku u podnóża wyniosłości, na której mieści się kościół w Górze. Wieś ma 40 domów, 423 mieszkańców, 270 mórg ziemi. Folwark w 1869 roku oddzielony od dóbr rząd. Brysk. Posiadał 391 mórg: 258 mórg gruntów ornych i ogrodów, 51 mórg łąk, 56 mórg pastwisk, 3 morgi lasu, 23 morgi nieużytków. Było 12 budowli drewnianych. Obowiązywał płodozmian 8 - polowy. Występowały pokłady torfu. Wg Lib. Bem.Łask. (II, 416). Pogórzyce wschodziły w skład dóbr stołu arcybiskupa, łąny sołtysie dawały dziesięcinę pieniężną po 6 gr z łąna plebanowi w Górze zaś łąny kmiecie i folwarczne na stół arcybiskupi. W reg. pob. pow. łęczyckiego z roku 1576 wieś Podgorzicze należała do arcybiskupa gnieźnieńskiego miała 16 łąnów, 2 zagrody, 2 komor., 1 karczmę, advocatus ibidem 3 łąny, 1 propina tor cremati, 1 laniator, (Pawiński, Wielkop. II, 51) W ostatnich czasach przeszły na własność rządu, były nadane za zasługi gener. Tuchołko, który zamienił je z hr. Prozorem na dobra na Litwie. W czasie zbierania materiałów do Słownika folwark wchodził w skład dóbr Konarzew.

Rogulice - wieś i folwark nad rzeką Bzurą, pow. łęczycki, gm. Bolków, par. Góra św. Małgorzaty. Odległość od Łęczycy 10 w. Wieś miała 7 domów i 105 mieszkańców. Folwark liczył 3 domy i 13 mieszkańców. W 1886 roku folwark liczył 254 morgi, 168 mórg gruntów ornych i ogrodów, 37 mórg łąk, 39 mórg pastwisk, 10 mórg nieużytków, 3 budynki murowane i 6 drewnianych. Występowały pokłady torfu. W 1576 roku wieś Rogulice w par. Góra stanowiła własność Marcina Rogulskiego, sędziego ziemi łęczyckiej, który miał 0,5 łąna km., 1 zagrodę, 0,5 łąna pastwisk, młyn opuszczony, 3 osad. (Pawiński, Wielkop., t. II, 55)

Slugi - 1521 r. Slugy wieś nad rzeką, pow., łęczycki, gm. Bolków, par. Góra św. Małgorzaty. Odległość od Łęczycy 11 w. Miała 49 domów i 346 mieszkańców. W 1827 roku było 38 domów i 266 mieszkańców. Wg reg. pob. pow. łęczyckiego z 1576 roku wieś kościelna. Była własnością dziekana łęczyckiego miała 16 łąn., 3 zagrody, karczmę, szynkarza wódki, 1 rzeźnika, 15 osad. (Pawiński, Wielkop. II, 53) Na początku XVI w. wieś Slugy z Gajem dawały dziesięcinę kolegiacie łęczyckiej, zaś plebanowi w Górze tylko kołędę. Istniał też oddzielny folwark z Zagajem.

Stawy - kolonia nad stawem, pow. łęczycki, gm. Bolków, par. Góra św. Małgorzaty. Odległość od Łęczycy 12 w. Liczy 18 domów wraz z kol. Gaj i 347 mieszkańców.

Tum - dawniej Kościół Castellum, wieś i folwark w powiecie łęczyckim, par. Tum posiada kościół murowany (dawna kolegiata), szkołę początkową, urząd gminy, kasę wkładowo -zaliczkową, zajazd, 106 osad. 1244 mieszkańców (w tym: 3 prawosławnych, 3 ewangelików i 8 Żydów). Wieś od dawna oczynszowana. Jest to pierwotna osada Łęczycy, przeniesionej z błotnistej niziny na wyższe i suchsze miejsce. Przy tym starożytnym grodzie istniał od dawna już kościółek, kaplica a w grodzie samym klasztor benedyktyński? Przy grodzie było targowisko z karczmami i pobór cła. Opactwo to niedługo istniało i ustąpiło miejsca kolegiacie. Wydaje się, iż kolegiata powstała wprost z opactwa, gdyż zachowała jego tytuły (N.Maryi i św. Aleksego) a zapewne i uposażenie. W roku 1161 odbywa się uroczysta konsekracja nowo wzniesionego kościoła. W 1180 roku odbywa się zapewne w kościele kolegiackim głośny choć niewyjaśniony dotąd zjazd książąt i dygnitarzy duchownych, uważany przez jednych historyków za synod a innych za zjazd polityczny. Drugi zbiera się w 1189 roku pod przewodnictwem Henryka Kietlicza. Trzeci dopiero w roku 1239. Tatarzy w 1241 r. przesuwają się koło Łęczycy lecz kolegiatę zostawiają w spokoju. Synody odbywają się w 1243 r, 1256 r. i 1257 roku. W 1293 kolegiata ulega straszemu spustoszeniu (w czwartek po Zielonych Świątkach) przez Litwinów pod wodzą Witenesa. Domy kanoników i kościół spłonęły. Duchowni zostali pojmani w niewolę a naczynia kościelne zostały zrabowane. W XIII w. rozwija się na dogodnym miejscu na zachód od pierwotnej osady nowe miasto Łęczycza. Wówczas osada przy kolegiacie opustoszała a w XIV w. przybrała nazwę "Kościół". W pobliżu kolegiaty wzniesiono z drzewa kościółek paraf. p.w. św. Mikołaja i przyłączono do niego kościół w pobliskiej Topoli, żeby zwiększyć szczupłe uposażenie parafii. W 1473 roku pożar niszczy kolegiatę i domy kanoników. Pożar ten spustoszył całe wnętrze kościoła, skarbiec i archiwum. Zostały tylko mury. Odbudowa kościoła ukończona została w 1487 roku. Zmieniła ona pierwotny plan i styl przez wprowadzenie sklepień ostrołukowych do naw bocznych i inne przekształcenia. W 1780 roku było przy kolegiacie 6 prałatów, 10 kanoników, 11 misjonarzy. Uposażenie stanowiło 14 wsi i sołtystw. Było 10 domów kanonicznych z ogrodami, piekarnia, łaźnia, młyn, cegielnia, szkoła z rektorem od roku 1458. Rząd Pruski zabrał majątki po roku 1795 i płacił tylko pewien procent duchowieństwu. Pius VII bullą z roku 1818 zezwolił na zniesienie kolegiaty, dokonano tego w 1819 r. Kościółek parafialny św. Mikołaja już w 1785 roku był mocno zrujnowany od starości. Po zniesieniu kolegiaty przeniesiono nabożeństwo do kościoła pokolegiackiego. Kościółek parafialny przestał istnieć a w Topoli utworzono oddzielną parafię.

Witaszewice - właściwie Witaliszewice, wieś i folwark nad rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gmina i parafia Tum. Składały się z wsi Witaszewiczki i wsi Michałowice. Witaszewiczki, właściwie Witaliszewiczki, wieś i folwark na rzeką Bzurą, powiat łęczycki, gmina i parafia Tum. W 1827 roku było 16 domów i 145 mieszkańców. W tym roku wieś nazywała się już Witaszewice.

Zagaj - wieś i folwark nad rzeką Bzurą, pow. łęczycki, gm. Tum, parafia Góra św. Małgorzaty. Liczy 14 domów i 247 mieszkańców. Folwark liczył 5 domów i 8 mieszkańców. W 1827 roku było 14 domów i 195 mieszkańców. W 1827 roku wieś tę wraz z innymi daje Władysław, ks. łęczycki i kujawski klasztorowi w Trzemesznie, dla wykupienia "karczem i targowego", które klasztor posiadał w Łęczycy. Na początku XVI w. łany kmiecie dawały dziesięcinę kanonii łęczyckiej, folwark kościołowi w Górze.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.

Kościół par. p.w. św. Małgorzaty w Górze św. Małgorzaty wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 489/372 z 1.08.1967. Pierwotny kościół założony w 1143 r. i należał do 1898 r. do kanoników regularnych w Trzemesznie. Przebudowany na początku XIX w. Jedynie część południowa ściany zachodniej ma cegłę gotycką o regularnym układzie polskim z XV w. Kościół wraz z dzwonnica i plebania usytuowany w centrum Góry św. Małgorzaty. Do zespołu prowadzi droga utwardzona, pod górę, prostopadłe do szosy w kierunku Łęczycy przez Tum. Kościół orientowany, od północy starorzecze od wschodu opadający stok wzgórze. Działka ograniczona murem ceglany z filarkami pomiędzy nimi siatka z prętów stalowych. Obiekt murowany z cegły na podmurówce kamiennej. Sklepienia kolebkowo -krzyżowe na parach gurtów wsparte w nawie na filarach przysięciennych. W prezbiterium sklepienie kolebkowe z końca XIX w. Konstrukcja dachu drewniana z jętką podpartą dwiema leżącymi ścianami stolcowymi. Dach kryty na nawę płytami azbestowo-cementowymi na deskowaniu nad prezbiterium i kruchtą dachówką karpioówką w koronkę. Nad kaplicą i przedsionkiem oraz zakrystii - PCV. Podłoga na chórze drewniana,

deskowana na legarach. Schody na chór drewniane, policzkowe, jednobiegowe, jednokierunkowe, obudowane, zamykana klatka schodowa. Drzwi frontowe od południa i północy współczesne, drewniane.

Kościół jednonawowy, z prezbiterium zamkniętym wielobocznie. Przy prezbiterium prostokątna zakrystia i kruchta łącząca zakrystię z kaplicą od północy, od południa prostokątna kruchta. Nad przedsionkiem drugą kondygnację tworzy chór muzyczny. Bryła rozczłonkowana przez przybudówki od południa i północy. Najwyższa nawa główna, niższe prezbiterium, i kaplice kryte dachami dwuspadowymi zamkniętymi a, zakrystie i kruchty kryte dachami jednospadowymi. Na elewacji zachodniej cztery półkolumny na narożach pilastry pomiędzy dwiema półkolumnami po obu stronach okna, nad architrawem trójkątny szczyt z ząbkowanym gzymsem. Dookoła obiektu pod linią dachu gzyms profilowany. Od południa cztery ukośne skarpy, pomiędzy nimi okna a od wschodu prezbiterium rozczłonkowane pilastrami. Od północy zakrystia, kruchta i kaplica opilastrowane. Nad ścianą szczytową nawy głównej wschodnią wieżyczka na sygnaturkę Ściany wnętrza rozczłonkowane pilastrami, wokół nad głowicami pilastrów biegną dwie linie gzymsów profilowanych. W prezbiterium drewniany ołtarz. W części zachodniej chór muzyczny wsparty na dwóch filarach wysunięty do przodu. Na balustradzie dekoracje stiukowe. (Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, archiwum WKZ).



Dzwonnica przy kościele parafialnym w Górze św. Małgorzaty wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 490/373 z 1.08.1967 r. Powstała najprawdopodobniej na początku XIX w. Dzwonnica jest murowana z cegły na cokole kamiennym. Wewnątrz konstrukcja drewniana. Konstrukcja dachu drewniana. Podłoga w dzwonnicy to klepisko. Schody wejściowe z cegły. Drzwi drewniane dwuskrzydłowe, klepkowe. Otwory okienne zwieńczone łukiem z zamontowanymi na stałe żaluzjami drewnianymi. Dzwonnica jest jednoprzestrzenna i jednokondygnacyjna. Kryta dachem utworzonym z dwóch przecinających się pod kątem dachów dwuspadowych na planie kwadratu. Wszystkie elewacje symetryczne, dookoła nad drzwiami i pod najniższym punktem dachu biegną linie gzymsów. Pod oknami na każdej elewacji gzyms podokienny. Nad drzwiami wejściowymi niewielki łuk. Wewnątrz umieszczone dzwony. W środku widoczne zamurowania po otworach wyjściowych na wszystkie cztery strony. (Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, archiwum WKZ).



Archikolegiata p.w. NMP i św. Aleksego wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 291-V-13 z 29.03.1949 roku, 89-V-13 z 15.03.1961 r. oraz 63/272 z 25.07.1967 r. Czas powstania - 1141-1145 r. rozpoczęcie budowy. W 1161 roku odbyła się konsekracja. Na długie lata pozostaje miejscem synodów duchowieństwa. Należy do najokazalszych i najbardziej dojrzałych artystycznie budowli romańskich. Położona na niewielkim wzniesieniu, w zachodniej części wsi, na zakręcie drogi z Łęczycy do Góry św. Małgorzaty. Usytuowana kalenicą równoległą do traktu. Po drugiej stronie drogi drewniany kościół p.w. św. Mikołaja. Od południa pola uprawne i łąki. Obiekt murowany z kamieni polnych na zaprawie wapiennej, licowany kostką granitową w prostokątnych blokach oraz piaskowcem użytym w narożnikach wież, portalu, gzymsach, obramieniach okien, kolumnkach w otworach w wieżach (biforiach i triforiach). Wewnątrz świątyni cegła w układzie wątku polskiego, częściowo tynkowana głównie na sklepieniach i arkadach. Filary i arkady ceglane. Dachy kryte blachą miedzianą. Więźba dachowa drewniana i żelbetowa krokwiowo-jętkowa z parą płatwiźelbet. Strop w nawie głównej i emporach żelbetowy. W nawach bocznych sklepienie krzyżowo-żebrowe. W prezbiterium po raz pierwszy w Polsce zastosowano sklepienie kolebkowe wzmocnione gurtami. Również sklepienie krzyżowe w wieży południowej. Absydy sklepione konchą. Filary stężone ankrami. Schody do wież kamienne, kręcone ze stopniami wewnątrz świątyni licowanymi szarym marmurem. Posadzka z szarego granitu. Wszystkie drzwi drewniane, płycinowe, pełne, jednoskrzydłowe. Część obita blachą wzmocnioną metalowymi pasami w romby. W nawach, prezbiterium i absydzie okna romańskie. W basztach szczelinowe strzelnice.

Kościół orientowany, trójnawowy, bazylikowy. Krótkie, prostokątne prezbiterium, nieco węższe od nawy głównej, zakończone absydą do której przylega mała absydka. Nawy boczne zakończone od wschodu absydami od północy i południa na zakończeniu murów dwie półkoliste baszty markujące nawę poprzeczną.

Pomiędzy absydą nawy północnej a prz. ścianą prezbiterium czworoboczne pomieszczenie, oświetlone od wschodu okrągłym okienkiem. Od zachodu dwie kwadratowe kilkukondygnacyjne wieże silnie wysunięte z naroży. Między nimi absyda równej szerokości z nawą główną występująca silnie przed lico wież. Przy nawie kruchta dobudowana w 1569 roku przysłaniająca wejście z romańskim portalem. Nawy boczne i empory nad nimi otwarte do nawy głównej arkadami. Dach nad nawą główną dwuspadowy, dach nad bocznymi pulpitowy. Na wieżach czterospadowe. Na basztach i absydach wiciowe.

Elewacje zachodnia zwana "westwerkiem" z dwiema masywnymi wieżami, członkowanym gzymsem i lizeniami z wolutami i sterczynami. Wokół świątyni gzymsy kordonowe i koronujące. Na wieży fryz arkadowy.

Kościół przebudowany w XVIII w. W latach 1782 - 1785 zgodnie z projektem Efraima Schroegeera. nadano mu charakter klasycystyczny. Obniżono mury naw bocznych, wykonano sufit trzcinowy, nawę główną podzielono szerokimi oknami, zamurowano triforia, otynkowano ściany i pokryto polichromią, podwyższono wieże przez nadbudowanie klasycystycznymi hełmami, obniżono baszty, nadając im charakter bocznych absyd. Biskup łęczycki Sołtyk daje nowe ołtarze i obrazy. (Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, Archiwum WKZ).



Kościół fil. p.w. św. Mikołaja, drewn. wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 88-V-12 z 29.03.1949 r., 99-V-12 z 15.03.1961 r. 64/273 z 25.07.1967. Czas powstania 1761 rok. Obiekt położony w północno-zachodniej części wsi, przy trakcie asfaltowym z Łęczycy do Góry św. Małgorzaty, przed zakrętem do wsi. Naprzeciwko otoczonej murem archikolegiaty p.w. NMP i św. Aleksego. Usytuowany kalenicą prostopadłe do asfaltowej drogi w otoczeniu drzew. Na południe współczesna figura Matki Boskiej na wysokim cokole.

Kościół o konstrukcji drewnianej, zrębowej z poziomych bali o pełnych przekrojach, łączonych na narożnikach węglami w zamknięty wieńiec. Belki łączone w tzw. jaskółczy ogon. Ściany wieńcowe. Wieńiec zrębu ściany spoczywa na kamieniach. Dachy dwuspadowe tworzą okapy. Na kalenicy między nawą a prezbiterium dwukondygnacyjna, wieloboczna, barokowa wieżyczka na sygnaturkę. Strop drewniany, belkowy, płaski z podsufitką z desek, tworzącą pozorną fasetę. Wieżba dachowo krokwiowo-płatwiowa. Od wewnątrz nawę prezbiterium oddziela optycznie belka tęczowa. Chór muzyczny o konstrukcji drewnianej, nadwieszony. Schody na chór w formie drewnianej jednobiegowej drabiny. Podłogi, białe, drewniane, deskowe. Drzwi wejściowe przez kruchtę drewniane, pełne jednoskrzydłowe. Okna zamknięte odcinkiem łuku, ze szprosami i płytkami parapetami od zewnątrz.

Kościół orientowany z prezbiterium od zachodu. Wzniesiony na planie prostokąta, jednonawowy z węższym prostokątnym prezbiterium zamkniętym ścianą prostą. Za ołtarzem prostokątna zakrystia zamknięta ścianą prostą. Od wschodu węższa od nawy, prostokątna kruchta.

Bryła kościoła jednokondygnacyjna, niepodpiwniczona. Dachy nad nawą, prezbiterium, kruchtą dwuspadowe z okapem. Na kalenicy między nawą i prezbiterium wieżyczka wieloboczna na sygnaturkę. Elewacje południowa i północna dwuosiove. W kruchcie drzwi na przestrzał.

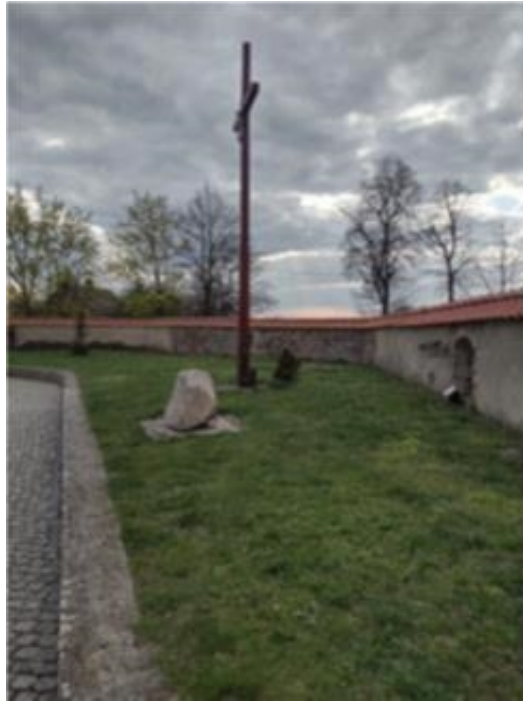
Wyposażenie stanowi ołtarz główny barokowy. Za ołtarzem na ścianie malowane bramki z postaciami św. Floriana i Pawła na pocz. XIX w. Ołtarze boczne z XVIII w. z obrazami Matki Boskiej Niepokalanej i św. Andrzeja. (Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, Archiwum WKZ)



Aleja przy drodze do archikolegiaty wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 1157/410 z 14.06.1974 roku. Z centrum wsi prowadziły drogi w kierunku na północ łącząc Tum z drogą prowadzącą z Piątku do Łęczycy. Droga prowadząca od kolegiaty stała się drogą główną o dużym znaczeniu turystycznym. W związku z tym drogę utwardzono a na poboczu posadzono drzewa. Układ zabytkowy został zachowany w swej niezmienionej formie. Zmieniono jedynie nawierzchnię z brukowanej na asfaltową. Odwodnienie tej nawierzchni nie narusza gospodarki wodnej korzeni drzew. Aleja obsadzona jest po obu stronach szosy jesionami. Drzewa te w wieku ponad 100 lat posadzone zostały na krańcach drogi blisko jezdni. Za linią znajdują się rowy odwadniające a za nimi pola uprawne. Na szczególną uwagę zasługuje też zieleni znajdująca się w otoczeniu obu kościołów gdzie rosną między innymi lipy i wiązy. (Ewidencja, archiwum WKZ).



Cmentarz przykościelny (przy archikolegiacie) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr A/114 z 18.05.2011 r. Powierzchnia cmentarza wynosi 0,35 ha. (karta cmentarza, Archiwum WKZ)



Cmentarz przykościelny (przy kościele p.w. św. Mikołaja) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr A/115 z 18.05.2011 roku. Cmentarz nieczynny od II połowy XIX w. t.j. założenia cmentarza parafialnego. Zajmuje powierzchnię 0,2 ha. (karta cmentarza, Archiwum WKZ)



Grodzisko średniowieczne w Tumie wpisane do rejestru zabytków





Grodzisko średniowieczne w Podgórzycach



Grodzisko nie zachowało własnej formy terenowej.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Na terenie gminy zabytki chronione są dwiema formami ochrony zabytków pierwszą jest wpis do rejestru zabytków drugą zaś ochrona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Rejestr dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840).

Najwyższą formą ochrony jest wpis do rejestru zabytków, którego dokonuje wojewódzki konserwator zabytków na wniosek właściciela, użytkownika wieczystego gruntu lub z urzędu.

Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisany może zostać również historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Jeżeli wpisem objęty jest większy obszar to nie wyklucza to możliwości wpisów indywidualnych poszczególnych zabytków.

Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru zawsze skutkuje wpisem w księdze wieczystej danej nieruchomości. Jeżeli wpis do rejestru sporządzony został na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków daje to podstawę do wpisu informacji w katastrze nieruchomości.

W rejestrze zabytków ujmowane są również zabytki ruchome. Wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. W przypadku obawy, że zabytek o szczególnej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej, może ulec zniszczeniu lub nielegalnej sprzedaży poza granicę kraju wojewódzki konserwator zabytków wpisuje go do rejestru z urzędu.

W rejestrze nie mogą być umieszczane zabytki ujęte w inwentarzach muzealnych oraz wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru można umieszczać znaki informujące, że jest to zabytek, który podlega ochronie. Takie tablice może umieszczać starosta po wcześniejszym uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Wzory, formy i wymiary tablic są określone w rozporządzeniach wydanych przez Ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W sytuacji, w której zabytek wpisany do rejestru, uległ zniszczeniu, utracił wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo, utracił wartość będącą podstawą wydania decyzji o wpisie zostaje skreślony z rejestru przez Ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Skreślenie zabytku z rejestru zabytków skutkuje wykreśleniem z księgi wieczystej oraz z katastru nieruchomości, a informacje o tym fakcie na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków ogłasza się w wojewódzkim dzienniku urzędowym

Wszelkie prace konserwatorskie, restauratorskie, archeologiczne, roboty budowlane oraz badania naukowe przy zabytkach wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wydanie pozwolenia może być uzależnione od wykonania badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych.

Egzemplarz ww. dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Kolejną formą ochrony zabytków są ustalenia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W koncepcji planów w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;

3) parków kulturowych.

W planie, o których mowa, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Gmina nie planuje dokonywania wpisów do rejestru kolejnych zabytków oraz utworzenia dodatkowych form ochrony w postaci uznania za pomnik historii, utworzenia parku kulturowego.

1) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Kościół par. p.w. św. Małgorzaty w Górze św. Małgorzaty wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 489/372 z 1.08.1967 (Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa, archiwum WKZ).

Dzwonnica przy kościele parafialnym w Górze św. Małgorzaty wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 490/373 z 1.08.1967 r.

Archikolegiata p.w. NMP i św. Aleksego wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 291-V-13 z 29.03.1949 roku, 89-V-13 z 15.03.1961 r. oraz 63/272 z 25.07.1967 r.

Kościół fil. p.w. św. Mikołaja, drewn. wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 88-V-12 z 29.03.1949 r., 99-V-12 z 15.03.1961 r. 64/273 z 25.07.1967

Aleja przy drodze do archikolegiaty wpisana do rejestru zabytków decyzją nr 1157/410 z 14.06.1974 roku

Cmentarz przykościelny (przy archikolegiacie) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr A/114 z 18.05.2011 r.

Cmentarz przykościelny (przy kościele p.w. św. Mikołaja) wpisany do rejestru zabytków decyzją nr A/115 z 18.05.2011 roku.

Grodziska: w Tumie wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 420/585 z 11.06.1953 roku; w Karsznicach wpisane do rejestru zabytków decyzją nr 387/1040 Ł z 15.10.1968 roku.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

W gminnej ewidencji zabytków ujęto 20 zabytków nieruchomych – architektury. Z czego 35% jest wpisanych do rejestru zabytków.

Najliczniejszą grupą zabytków 25% stanowią cmentarze z czego 15% przykościelne. Wszystkie cmentarze są rzymskokatolickie. 20% stanowią parki. W tym 10% występuje w założeniach parkowo-folwarcznych. Dwory stanowią zaledwie 5%. Kościoły stanowią również 15% zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Dwory występują w 10% z tym, że w 5% w zespołach dworsko-folwarcznych. Folwarki to 5% zabytków. 5% stanowi aleja w Tumie, 5% to dzwonnica i 5% plebania w Górze św. Małgorzaty. 10% to wiatraki.

Drugą częścią gminnej ewidencji zabytków jest zbiór 153 kart adresowych stanowisk archeologicznych. Najstarsze stanowiska datowane są na epokę kamienia: neolit. Obszar gminy stanowił dogodny miejsce do osadnictwa. Wybrała je w pradziejach ludność kultury pucharów lejkowatych (0,6%), kultury trzcinieckiej (1,2%), kultury łużyckiej (11,8%), kultury pomorskiej (1,9%), z pogranicza kultury łużyckiej i pomorskiej (0,6%), kultury przeworskiej (26,1%). Występują również stanowiska archeologiczne datowane na okres pradziejowy bez określonej przynależności kulturowej (8,4%). Występują stanowiska z epoki kamienia (2,4%), epoki brązu (8%), okresu lateńskiego (6%), okresu halsztackiego (3,2%), okresu wpływów rzymskich (16,8%). Obszar gminy zamieszkiwano przez cały okres średniowiecza: wczesne średniowiecze (4,4%), całego okresu średniowiecza (12,8%), późnego średniowiecza (9,6%), średniowiecza-nowożytności (5,6%) i nowożytności (21,6%).

W znacznej większości zlokalizowane stanowiska są osadami bądź śladami osadnictwa znajdującymi się w sąsiedztwie osad. Nie zewidencjonowano cmentarzysk co nie świadczy o ich nieobecności. W czasie prospekcji

terenowej trudno jest je zlokalizować jeśli głęboka orka nie wydobędzie na powierzchnię fragmentów kości. Cmentarzyska pradziejowe w niektórych kulturach przykrywane były brukiem kamiennym co chroni je dodatkowo. Na terenie gminy występują trzy grodziska.

Zgodnie ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podstawą do sporządzania programów opieki jest gminna ewidencja zabytków. Obiekty są w różnym stanie technicznym. W najlepszym znajdują się kościoły.

Z oceny stanu otoczenia obiektów zabytkowych należy stwierdzić:

- są zachowane strefy ekspozycji na obiekty zabytkowe z przylegających dróg,
- nie występują dominanty konkurujące z budynkami zabytkowymi.

Oceniając stan alei należy stwierdzić:

- brak istotnych działań odtwarzających (odmładzających drzewostan),

Obiekty wymienione w Gminnej Ewidencji Zabytków wskazane są do ochrony lub odtworzenia w celu zachowania walorów krajobrazowych a w szczególności formy i skali zabudowy wiejskiej i podworskiej.

W obiektach zabytkowych i ich otoczeniu ochronie podlegają:

- gabaryty i detal architektoniczny obiektów,
- obszary ekspozycji od strony terenów przyległych,
- zgrupowania starodrzewu,
- funkcje użytkowe budynków nawiązujące do funkcji pierwotnych lub funkcji zbliżonych,
- obszary występowania stanowisk archeologicznych,

Cele kulturowe obejmują:

- zachowanie tożsamości kulturowej obszaru,
- zachowanie otwartych przestrzeni o wybitnych walorach krajobrazu przyrodniczo - kulturowego,
- poprawa kondycji środowiska kulturowego,
- rozszerzenie zakresu prawnej ochrony obiektów i zespołów zabudowy

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najcenniejszymi zabytkami są: pomnik historii - archikolegiata w Tumie wraz z otaczającym ją cmentarzem, kościół św. Mikołaja Biskupa wraz z otaczającym go cmentarzem oraz grodzisko w Tumie wpisane do rejestru zabytków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Zabytki na terenie gminy znajdują się w dobrym stanie. Obiekty architektury są remontowane i nie tracą swoich pierwotnych walorów architektonicznych. Nie występują zagrożenia dla stanowisk archeologicznych wymuszające przeprowadzanie ratowniczych badań wykopaliskowych.

Zasadą rozwoju przestrzennego gminy będzie ochrona tych wartości kulturowych, które podnoszą jego atrakcyjność i promują rozwój funkcji turystyczno - krajoznawczej. Najbardziej cenne elementy zagospodarowania skupione są w miejscowościach, w których występują zabytki wpisane do rejestru. Obszary te jak i obszary położone w otoczeniu obiektów zabytkowych podporządkowane są rygorom ochrony konserwatorskiej. Do najważniejszych zasad, jakie winny obowiązywać należą: ochrona obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

W ustaleniach planów miejscowych należy zastosować poniższe zasady kształtowania zagospodarowania terenów:

- a) dla utrzymania ciągłości historycznej użytkowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków i objętych ochroną konserwatorską, najbardziej właściwe jest ustalenie przeznaczenia nawiązującego do pierwotnych funkcji użytkowych,
- b) parki zabytkowe winny stanowić niepodzielną działkę ewidencyjną z przeznaczeniem pod zielenią parkową z zachowaniem lub odtworzeniem zabudowy dworskiej,
- c) dla zabytków należy określić strefy ekspozycji rysunkiem planu miejscowego, w których ograniczona zostanie zabudowa a istniejąca podporządkowana warunkom ekspozycji:
- d) na obszarach cmentarzy warunki zagospodarowania dotyczą:

- zachowania formy użytkowania,
 - porządkowania i rewaloryzacji,
 - rozplanowania terenów grzebalnych z ucztylnieniem osi i układów wewnętrznych,
 - budowy ogrodzeń z wykluczeniem prefabrykatów betonowych,
 - ochrony drzewostanu,
- e) wszelkie działania na terenach i w obiektach wpisanych do rejestru (ewidencji) zabytków wymagają nadzoru konserwatorskiego wynikającego z przepisów szczególnych
- f) ograniczenie inwestycji na obszarach występowania stanowisk archeologicznych. Realizację robót ziemnych lub dokonywanie zmian charakteru dotychczasowej działalności na stanowisku archeologicznym regulują przepisy odrębne.
- g) na sąsiadujących ze stanowiskami archeologicznymi terenach obejmujących obszar:
- 1,6 ha w zakresie stanowiska z epoki kamienia,
 - 1,5 ha dla epoki brązu i żelaza, okresu wpływów rzymskich, średniowiecza oraz określanego jako pradziej będącego śladem osadnictwa lub cmentarzyskiem,
 - 9 ha dla epoki brązu i żelaza, okresu wpływów rzymskich, średniowiecza oraz określanego jako pradziej będącego osadą,
- obowiązuje zasada, że w przypadku robót ziemnych lub dokonywania zmian charakteru dotychczasowej działalności (na terenie strefy ochrony archeologicznej) nakazuje się przeprowadzenie badań archeologicznych w formie nadzorów.
- Podstawowymi dokumentami sterującymi procesem zagospodarowania terenów są **miejsce plany zagospodarowania przestrzennego**. Zasady ochrony oraz zagospodarowania obszarów i obiektów zabytkowych, a także analiza ustaleń dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego są zgodne z zapisami w studium i gwarantują ich ochronę.

7. Założenia programowe

7.1. Priorytety programu opieki

Priorytet I:

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

Kierunki działań

- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne
- Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkach

Priorytet II:

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

Kierunki działań - Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego

Zadania

- Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)
- Umieszczanie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego zapisów mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

Priorytet III:

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

Kierunki działań

-Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy

Zadania

- Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy
- Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym
- Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i udział w nich
- Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych
- Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć, konkursów itd.

- Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym
- Promocja regionu poprzez prezentację twórczości artystów zamieszkujących obszar Gminy Góra św. Małgorzaty.
- Promocja regionu poprzez organizowanie dożynek.

7.2. Kierunki działań programu opieki

Kierunki działań programowych są zgodne z priorytetami zawartymi w punkcie 7.1.

7.3. Zadania programu opieki

W ramach przyjętych kierunków działań zostały wskazane zadania wyznaczone na 4 lata obowiązywania programu opieki. Możliwy jest podział realizacji zadań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z wykonania programu opieki.

8. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Co dwa lata wójt sporządza sprawozdanie z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawia je radzie gminy. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- a) wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- b) efektywność ich wykonania. W rozdziale należy wskazać kryteria i wskaźniki oceny realizowanych zadań.

Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki

W ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

- Wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów
 - Wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom
 - Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
 - Inne

W ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

- Poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
- Liczba utworzonych parków kulturowych
- Liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii
- Zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi
- Inne

W ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości

- Liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno - urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego)
- Liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy
- Liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych
- Liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników)
- Liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej
- Liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.

- Liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego
- Inne

9. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Przykładowe możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków:- publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne),

- prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Informacje o zasadach i kryteriach dotyczących możliwości pozyskiwania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami znajdują się na podanych poniżej stronach internetowych.

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Promesa Ministra Kultury”

– <https://www.gov.pl/web/kultura/promesa-ministra-kultury-i-dziedzictwa-narodowego>

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”

– <https://www.gov.pl/web/kultura/dziedzictwo-kulturowe>

poradnik prawny konserwatora zabytków • kurier konserwatorski 3 2009

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Innowacyjna gospodarka”, projektu nr

6.4. Inwestycje w produkty turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym

– <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/turystyka>

- Informacje dotyczące programów operacyjnych „Regionalne programy operacyjne”

– <https://rpo.lodzkie.pl/>

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Infrastruktura i środowisko”

– <https://www.gov.pl/web/klimat/poiss>

- Informacje dotyczące programu operacyjnego „Fundusz dla organizacji pozarządowych”

– www.funduszngo.pl

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W budżecie nie została określona kwota na realizację zadań.

11. Załączniki

I. Ewidencja obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

II. Ewidencja zabytków nieruchomości ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

III. Ewidencja zabytków archeologicznych

Załącznik nr 1

Ewidencja obiektów nieruchomości wpisanych do rejestru Zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Nr decyzji	Data wpisu
1	Góra Świętej Małgorzaty	kościół par. p.w. św. Małgorzaty, 1250, XIX	Góra św. Małgorzaty	489/372	01.08.1967 r.
2	Góra Świętej Małgorzaty	- dzwonnica, 2 poł. XIX	Góra św. Małgorzaty	490/373	01.08.1967
3	Tum	archikolegiata p.w. NMP i św. Aleksego, 1161, XV-XVIII	Tum	291-V-13 89-V-13 63/272	29.03.1949 15.03.1961 25.07.1967
4	Tum	kościół fil. p.w. św. Mikołaja, drewn., 1761	Tum	88-V-12 88-V-12 64/273	29.03.1949 15.03.1961 25.07.1967

5	Tum	aleja przy drodze do archikolegiaty	droga Tum - Łęczycza	1157/410	14.06.1974
6	Tum	cmentarz przykościelny (przy archikolegiacie)	Tum	A/114	18.05.2011
7	Tum	cmentarz przykościelny (przy kościele p.w. św. Mikołaja),	Tum	A/115	18.05.2011

Załącznik nr 2

Ewidencja zabytków nieruchomości ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

L.p	Miejscowość	Obiekt	Adres	Informacja o wpisie do rejestru	Źródło informacji o wartościach zabytkowych
1	Tum	Aleja Zabytkowa	Droga Tum-Łęczycza	decyzja nr 410/1157 Ł z dnia 14.06.1974	Karta GEZ
2	Tum	Archikolegiata p.w. NMP Królowej i Św. Aleksego	Tum	decyzja nr 63/272 z dnia 25.07.1967	Karta GEZ
3	Góra Św. Małgorzaty	Cmentarz Parafialny	Góra Św. Małgorzaty 38 A		Karta GEZ
4	Góra Św. Małgorzaty	Cmentarz Przykościelny przy Kościele p.w. Św. Małgorzaty	Góra Św. Małgorzaty		Karta GEZ
5	Tum	Cmentarz przykościelny przy Archikolegiacie	Tum	decyzja nr A/114 z dnia 18.05.2011	Karta GEZ
6	Tum	Cmentarz przykościelny przy Kościele Św. Mikołaja	Tum	decyzja nr A/115 z dnia 18.05.2011	Karta GEZ
7	Tum	Cmentarz Parafialny	Tum		Karta GEZ
8	Góra Św. Małgorzaty	Dzwonnica przy Kościele p.w. Św. Małgorzaty	Góra Św. Małgorzaty 38 A	decyzja nr 373/490 Ł z dnia 01.08.1967	Karta GEZ
9	Karsznice	Dwór- obecnie Dom Pomocy Społecznej	Karsznice 62		Karta GEZ
10	Bryski - Kolonia	Dawny Folwark-budynek mieszkalny wielorodzinny	Bryski-Kolonia 38		Karta GEZ
11	Góra Św. Małgorzaty	Kościół Parafialny p.w. Św. Małgorzaty	Góra Św. Małgorzaty 38 A	decyzja nr 372/489 Ł z dnia 01.08.1967	Karta GEZ

12	Tum	Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja	Tum	decyzja nr 64/273 z dnia 25.07.1967	Karta GEZ
13	Bryski -Kolonia	Dawny Zespół Folwarczny-Park Zabytkowy	Bryski-Kolonia 38		Karta GEZ
14	Karsznice	Park Zabytkowy	Karsznice 62		Karta GEZ
15	Nowy Gaj	Park Dworski w Stylu Krajobrazowym	Nowy Gaj 30		Karta GEZ
16	Góra Św. Małgorzaty 38 A	Plebania przy Kościele p.w. Św. Małgorzaty	Góra Św. Małgorzaty 38 A		Karta GEZ
17	Kwiatkówek	Wiatrak Koźlak wraz z wyposażeniem	Kwiatkówek 26 A	decyzja nr A/32 z dnia 22.01.2007	Karta GEZ
18	Sługi	Wiatrak Koźlak	Sługi 1		Karta GEZ
19	Karsznice	Założenie Dworsko-Folwarczne	Karsznice 62		Karta GEZ
20	Nowy Gaj	Założenie Parkowo-Folwarczne	Nowy Gaj 30		Karta GEZ

Załącznik nr 3

Ewidencja zabytków archeologicznych

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska wg AZP obszar/miejscowość	Funkcja	Kultura	Chronologia
1	Konstancin	59 - 50	40 (1)	osada		Nowożytność
2	Konstancin	59 - 50	41 (2)	1. ślad osadnictwa 2. osada		Średniowiecze Nowożytność
3	Konstancin	59 - 50	42 (3)	osada		Nowożytność
4	Konstancin	59 - 50	43 (4)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Pradzieje Późne średniowiecze
5	Konstancin	59 - 50	44 (5)	ślad osadnictwa		Nowożytność
6	Łętków	59 - 50	45 (1)	osada		Średniowiecze/ nowożytność
7	Łętków	59 - 50	46 (2)	1. osada 2. ślad osadnictwa		Późne średniowiecze Nowożytność
8	Łętków	59 - 50	47 (3)	osada		Wczesne średniowiecze
9	Łętków	59 - 50	48 (4)	ślad osadnictwa		Pradzieje

10	Łętków	59 - 50	49 (5)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Pradzieje Późne średniowiecze
11	Łętków	59 - 50	50 (6)	śląd osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich
12	Łętków	59 - 50	51 (7)	śląd osadnictwa		Pradzieje
13	Konstancin	59 - 50	52 (6)	śląd osadnictwa		Nowożytność
14	Rogulice	59 - 50	53 (1)	śląd osadnictwa		Późne średniowiecze
15	Rogulice	59 - 50	54 (2)	śląd osadnictwa		Pradzieje
16	Rogulice	59 - 50	55 (3)	1. osada 2. ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
17	Zagaj	59 - 50	56 (1)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Późne średniowiecze
18	Zagaj	59 - 50	57 (2)	śląd osadnictwa	łużycka	Epoka brązu
19	Zagaj	59 - 50	58 (3)	1. ślad osadnictwa 2. osada 3. ślad osadnictwa	przeworska	Pradzieje Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
20	Zagaj	59 - 50	59 (4)	1. ślad osadnictwa 2. osada		Okres Wpływów Rzymskich ? Późne średniowiecze/no wożytność
21	Zagaj	59 - 50	60 (5)	osada		Nowożytność
22	Orszewice	59 - 50	61 (2)	osada		Późne średniowiecze/no wożytność
23	Orszewice	59 - 50	62 (3)	1. osada 2. osada 3. ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze Pradzieje
24	Witaszewice	59 - 50	63 (9)	śląd osadnictwa		Późne średniowiecze
25	Witaszewice	59 - 50	64 (10)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Pradzieje Nowożytność
26	Witaszewice	59 - 50	65 (11)	śląd osadnictwa		Nowożytność
27	Czarnopole	59 - 51	71 (1)	osada		Średniowiecze
28	Czarnopole	59 - 51	72 (2)	osada		Późne średniowiecze/ nowożytność
29	Czarnopole	59 - 51	73 (3)	osada		XIV - XV w.
30	Kwiatkówek	60 - 49	10 (3)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Późne średniowiecze
31	Tum	60 - 49	11 (14)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność

32	Tum	60 - 49	12 (15)	1. osada 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
33	Kwiatkówek	60 - 49	13 (1)	osada		Późne średniowiecze
34	Tum	60 - 49	14 (13)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		III okres wczesnego średniowiecza XVI - XVII w.
35	Kwiatkówek	60 - 49	15 (2)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Epoka kamienia Średniowiecze
36	Tum	60 - 49	16 (2)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Wczesne średniowiecze
37	Tum	60 - 49	17 (10)	1. ślad osadnictwa 2. osada 3. osada 4. ślad osadnictwa	przeworska	Epoka brązu Okres Wpływów Rzymskich Średniowiecze Nowożytność
38	Tum	60 - 49	18 (11)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
39	Tum	60 - 49	18 A (11)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa 3. ślad osadnictwa	przeworska	Epoka kamienia/epoka brązu Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
40	Tum	60 - 49	19 (12)	osada	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich
41	Tum	60 - 49	20 (17)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Średniowiecze
42	Mętlew	60 - 49	21 (2)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa 3. ślad osadnictwa 4. ślad osadnictwa	przeworska	Epoka kamienia Wczesne średniowiecze Nowożytność
43	Tum	60 - 49	22 (16)	ślad osadnictwa		Średniowiecze
44	Tum	60 - 49	28 (3)	1. Opactwo 2. Archikolegiata		X/XI w. 1161 r.
45	Tum	60 - 49	29 (1)	1. grodzisko 2. znalezisko luźne 3. skarb	łużycka	Wczesne średniowiecze Epoka brązu X w.
46	Tum	60 - 49	76 A (21)	1. ślad osadnictwa 2. osada	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Wczesne średniowiecze
47	Tum	60 - 49	76 B (21)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
48	Tum	60 - 49	77 (22)	ślad osadnictwa		Średniowiecze

49	Tum	60 - 49	78 (23)	1. ślad osadnictwa 2. osada		Pradzieje Wczesne średniowiecze
50	Tum	60 - 49	79 (24)	śląd osadnictwa		nieokreślona
51	Kwiatkówek	60 - 49	80 (4)	osada ?		okres lateński
52	Kwiatkówek	60 - 49	81 (5)	osada		Średniowiecze
53	Kwiatkówek	60 - 49	82 (6)	śląd osadnictwa		Średniowiecze ?
54	Kwiatkówek	60 - 49	83 (7)	śląd osadnictwa		Okres Wpływów Rzymskich
55	Kwiatkówek	60 - 49	84 (8)	śląd osadnictwa	łużycka ?	
56	Kwiatkówek	60 - 49	85 (9)	osada ?	łużycka	
57	Tum	60 - 49	86 (25)	śląd osadnictwa		Okres Wpływów Rzymskich ?
58	Marynki	60 - 49	87 (4)	śląd osadnictwa	pucharów lejkowatych	Neolit
59	Marynki	60 - 49	88 (5)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
60	Tum	60 - 49	89 (26)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
61	Tum	60 - 49	90 (27)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Pradzieje Nowożytność
62	Tum	60 - 49	91 (28)	1. osada 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Średniowiecze
63	Tum	60 - 49	92 (29)	śląd osadnictwa		nieokreślona
64	Tum	60 - 49	93 (30)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Okres Wpływów Rzymskich Średniowiecze
65	Tum	60 - 49	94 (31)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
66	Tum	60 - 49	95 (32)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
67	Tum	60 - 49	96 (33)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
68	Tum	60 - 49	97 (34)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Średniowiecze Późne średniowiecze/ nowożytność
69	Podgórzycze	60 - 50	1 (5)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	trzciniicka	Epoka brązu Średniowiecze
70	Marynki	60 - 50	2 (1)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Pradzieje ? Nowożytność
71	Podgórzycze	60 - 50	3 (6)	Punkt osadnictwa		Średniowiecze
72	Podgórzycze	60 - 50	4 (7)	1. ślad osadnictwa 2. punkt osadnictwa		Średniowiecze Nowożytność
73	Podgórzycze	60 - 50	5 (8)	1. osada ? 2. ślad osadnictwa 3. osada	przeworska	Średniowiecze Okres Wpływów Rzymskich Późne średniowiecze
74	Podgórzycze	60 - 50	6 (9)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
75	Podgórzycze	60 - 50	7 (10)	1. ślad osadnictwa 2. osada ?		Pradzieje ? Wczesne średniowiecze

76	Orszewice	60 - 50	8 (1)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
77	Witaszewice	60 - 50	9 (1)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
78	Witaszewice	60 - 50	10 (2)	śląd osadnictwa		Średniowiecze/ nowożytność
79	Góra Świętej Małgorzaty	60 - 50	11 (3)	osada	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich
80	Bryski	60 - 50	12 (1)	1. śląd osadnictwa 2. osada	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich Średniowiecze
81	Bryski	60 - 50	13 (2)	1. śląd osadnictwa 2. osada produkcyjna ?	przeworska	Pradzieje Okres Wpływów Rzymskich
82	Bryski	60 - 50	14 (3)	1. punkt osadnictwa 2. osada	łużycka przeworska	Epoka brązu Okres Wpływów Rzymskich
83	Bryski	60 - 50	15 (4)	1. osada ? 2. śląd osadnictwa	wschodnio- pomorska	Okres halsztacki D/okres wczesno - lateński Wczesne średniowiecze
84	Bryski	60 - 50	16 (5)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich
85	Bryski - Kolonia	60 - 50	17 (1)	osada	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich
86	Karsznice	60 - 50	18 (12)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa		Wczesne średniowiecze Średniowiecze/ nowożytność
87	Karsznice	60 - 50	19 (13)	śląd osadnictwa		Nowożytność
88	Bryski - Kolonia	60 - 50	20 (2)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa		Wczesne średniowiecze Średniowiecze/ nowożytność
89	Kosin	60 - 50	21 (1)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa	trzcieniecka	II okres epoki brązu Nowożytność
90	Kosin	60 - 50	22 (2)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
91	Bogdańczew	60 - 50	23 (1)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa		Średniowiecze Średniowiecze/ nowożytność
92	Witaszewice	60 - 50	24 (3)	śląd osadnictwa	łużycka ?	Epoka brązu ?/okres halsztacki C - D
93	Witaszewice	60 - 50	25 (4)	śląd osadnictwa		Średniowiecze/no wożytność
94	Bryski	60 - 50	26 (6)	śląd osadnictwa		Nowożytność
95	Bryski	60 - 50	27 (7)	punkt osadnictwa		Nowożytność
96	Nowy Gaj	60 - 50	28 (4)	1. śląd osadnictwa 2. śląd osadnictwa	przeworska	Pradzieje Okres Wpływów Rzymskich
97	Bryski	60 - 50	29 (8)	1. śląd osadnictwa?		Pradzieje

				2. ślad osadnictwa		Epoka kamienia
98	Bryski - Kolonia	60 - 50	30 (3)	śląd osadnictwa		Nowożytność
99	Bryski - Kolonia	60 - 50	31 (4)	śląd osadnictwa		Okres halsztacki/ wczesny okres lateński
100	Bryski - Kolonia	60 - 50	32 (5)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa	przeworska łużycka/ pomorska	Okres Wpływów Rzymskich Okres halsztacki / lateński
101	Bryski - Kolonia	60 - 50	33 (9)	1. ślad osadnictwa? 2. ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
102	Karsznice	60 - 50	34 (7)	grodzisko		I połowa XIV w.
103	Karsznice	60 - 50	35 (8)	osada ?		Średniowiecze
104	Karsznice	60 - 50	36 (11)	1. osada 2. ślady dworu ?		Średniowiecze Średniowiecze/ nowożytność
105	Bryski - Kolonia	60 - 50	37 (6)	punkt osadnictwa		Nowożytność
106	Bryski - Kolonia	60 - 50	38 (7)	śląd osadnictwa		Średniowiecze
107	Bryski - Kolonia	60 - 50	39 (8)	1. osada 2. ślad osadnictwa 3. ślad osadnictwa		Średniowiecze Średniowiecze Nowożytność
108	Podgórzycze	60 - 50	48 (2)	grodzisko		II/III okres wczesnego średniowiecza
109	Góra Świętej Małgorzaty	60 - 50	54 (5)	Kościół		Średniowiecze/no wożytność
110	Stawy	60 - 51	13 (1)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Średniowiecze Nowożytność
111	Stawy	60 - 51	14 (2)	osada ?	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
112	Nowy Gaj	60 - 51	15 (1)	Dwór "na kopcu"		XVI - koniec XVII w.
113	Nowy Gaj	60 - 51	16 (2)	osada		Późne średniowiecze
114	Nowy Gaj	60 - 51	17 (3)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa		Średniowiecze Nowożytność
115	Moraków	60 - 51	19 (1)	śląd osadnictwa		Nowożytność
116	Moraków	60 - 51	41 (2)	śląd osadnictwa		Pradzieje
117	Moraków	60 - 51	42 (3)	1. osada 2. ślad osadnictwa	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich Nowożytność
118	Moraków	60 - 51	43 (4)	osada	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich

119	Moraków	60 - 51	44 (5)	osada ?	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
120	Moraków	60 - 51	45 (6)	osada	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
121	Moraków	60 - 51	46 (7)	1. ślad osadnictwa 2. osada 3. osada	pomorska przeworska	Epoka kamienia / epoka brązu Wczesna epoka żelaza Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
122	Moraków	60 - 51	47 (8)	1. ślad osadnictwa 2. osada	przeworska	Epoka kamienia Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
123	Moraków	60 - 51	48 (9)	osada ?	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
124	Moraków	60 - 51	49 (10)	1. ślad osadnictwa 2. osada	łużycka przeworska	Okres halsztacki D ? Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
125	Moraków	60 - 51	51 (11)	osada	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
126	Moraków	60 - 51	52 (12)	osada ?	przeworska	Okres późny lateński / wczesny Okres Wpływów Rzymskich
127	Moraków	60 - 51	61 (13)	ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
128	Nowy Gaj	60 - 51	108 (4)	osada		Późne średniowiecze
129	Moraków	60 - 51	109 (14)	1. ślad osadnictwa 2. osada	przeworska	Późne średniowiecze
130	Ambrożew	61 - 50	32 (1)	osada		Późne średniowiecze
131	Ambrożew	61 - 50	33 (2)	1. osada ? 2. osada jednodworcza	przeworska	Okres Wpływów Rzymskich XIV - XVI w.
132	Ambrożew	61 - 50	34 (3)	osada wiejska		XIV - XVII w.

133	Ambrożew	61 - 50	35 (4)	osada wiejska		XV - XVII w.
134	Ambrożew	61 - 50	36 (5)	1. osada 2. ślad osadnictwa 3. osada	łużycka	V okres epoki brązu Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
135	Ambrożew	61 - 50	37 (6)	osada		Późne średniowiecze
136	Ambrożew	61 - 50	38 (7)	osada		Późne średniowiecze
137	Ambrożew	61 - 50	39 (8)	1. osada 2. osada	łużycka	V okres epoki brązu Późne średniowiecze
138	Ambrożew	61 - 50	40 (9)	1. osada 2. osada	łużycka	V okres epoki brązu Późne średniowiecze
139	Ambrożew	61 - 50	41 (10)	1. osada 2. osada	łużycka	V okres epoki brązu Późne średniowiecze
140	Karsznice	61 - 50	42 (1)	osada	łużycka	V okres epoki brązu
141	Karsznice	61 - 50	43 (4)	1. ślad osadnictwa 2. osada jednodworcza	łużycka	III okres epoki brązu XIII - XIV w.
142	Karsznice	61 - 50	44 (6)	osada	łużycka	IV - V okres epoki brązu
143	Karsznice	61 - 50	45 (14)	1. osada 2. osada	łużycka przeworska	Okres halsztacki ? Wczesny Okres Wpływów Rzymskich
144	Karsznice	61 - 50	46 (15)	1. ślad osadnictwa 2. ślad osadnictwa 3. ślad osadnictwa		Pradzieje Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
145	Karsznice	61 - 50	47 (16)	1. ślad osadnictwa 2. osada		Pradzieje Późne średniowiecze
146	Karsznice	61 - 50	48 (17)	osada		Późne średniowiecze
147	Karsznice	61 - 50	49 (18)	1. ślad osadnictwa 2. osada 3. osada	łużycka	V okres epoki brązu Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
148	Karsznice	61 - 50	50 (19)	ślad osadnictwa		Pradzieje
149	Karsznice	61 - 50	51 (20)	osada		Późne średniowiecze

150	Karsznice	61 - 50	52 (21)	osada		Późne średniowiecze
151	Karsznice	61 - 50	53 (22)	osada	łużycka	V okres epoki brązu - okres halsztacki C
152	Karsznice	61 - 50	54 (23)	osada	łużycka	V okres epoki brązu - okres halsztacki C
153	Karsznice	61 - 50	55 (24)	osada	pomorska	Okres halsztacki - okres lateński